
NIEUWSBRIEF UNIVERSITEITSGESCHIEDENIS

LETTRE D'INFORMATION SUR L'HISTOIRE DES UNIVERSITÉS

Werkgroep Universiteitsgeschiedenis

Studium generale

Contactgroep Universiteitsgeschiedenis

Groupe de contact pour l'histoire des universités

Colofon

Redactie Nieuwsbrief: Franck R.H. Smit en Marc Nelissen

Tekstverwerking: Els Scheers

Kopij richten aan de redactieadressen in Nederland of België.

Werkgroep Universiteitsgeschiedenis

Redactieadres/secretariaat Werkgroep: Franck R.H. Smit, Universiteitsmuseum Groningen, Zwanestraat 33, NL-9712 CK Groningen, tel: +31(0)50.363.55.63, fax: +31(0)50.363.49.96, e-mail: f.r.h.smit@ub.rug.nl

Het lidmaatschap geeft recht op de *Nieuwsbrief*, korting op publicaties van de Werkgroep en voorrechten bij de overige activiteiten van de Werkgroep. Contributie binnenland: fl.40; studenten fl.20. Betalingen van Nederlandse leden dienen te geschieden op gironummer 6845444 ten name van de Stichting Batavia Academica. Betalingen vanuit het buitenland mogen geen kosten voor de Werkgroep met zich meebrengen.

Nederlandse leden die ook wensen te worden uitgenodigd voor de vergaderingen van het Belgische Studium generale, dienen dit kenbaar te maken aan het Belgische secretariaat.

Studium generale. Contactgroep Universiteitsgeschiedenis/Groupe de contact pour l'histoire des universités

Redactieadres/secretariaat Contactgroep – Rédaction/secrétariat du Groupe:

Marc Nelissen, Universiteitsarchief K.U.Leuven, Mgr. Ladeuzeplein 21, B-3000 Leuven, tel: +32(0)16.32.46.32, fax: +32(0)16.32.46.91, e-mail: marc.nelissen@bib.kuleuven.ac.be

Het lidmaatschap geeft recht op de *Nieuwsbrief* en uitnodigingen voor de vergaderingen. Contributie: 450 BEF of 11 €. Betalingen op rekeningnummer 001-2569819-74 van de ASLK, ten name van Studium generale. Contactgroep Universiteitsgeschiedenis. Voor betalingen vanuit het buitenland (met SWIFT code CGAKBEBB) bedraagt het lidmaatschap 900 BEF of 22 € (wegens bankkosten).

Les membres recevront la Lettre d'information et seront invités aux réunions.

Cotisation 450 FB ou 11 €, à virer au compte CGER 001-2569819-74 de Studium generale. Groupe de contact pour l'histoire des universités. Pour les paiements de l'extérieur (avec code SWIFT CGAKBEBB) la cotisation s'élève à 900 FB ou 22 € (à cause de frais bancaires).

ISSN 1383-794X

De *Nieuwsbrief* kan ook in elektronische vorm geraadpleegd worden via het World Wide Web: <http://www.kuleuven.ac.be/archief/ugindex.htm>

Woord vooraf / Avant-propos

Later dan onze bedoeling was, verschijnt het tweede nummer van jaargang 1998. De redactie hoopt dat de inhoud zodanig is dat haar dit verzuim wordt vergeven. Deze volle aflevering bevat verslagen van congressen en symposia, berichten over onderzoeks- en geschiedschrijvingsprojecten, aankondigingen van recent verschenen publicaties en enkele korte historische bijdragen.

De universiteitshistorici hadden tijdens het tweede halfjaar van 1998 een drukke agenda. Behalve de gezamenlijke studiedag van Belgische en Nederlandse universiteitshistorici gewijd aan de archieven, waren er bijeenkomsten om 350 jaar oprichting van de universiteit te Harderwijk te vieren, om te herdenken dat een eeuw geleden in Groningen de eerste vrouwelijke studentenvereniging werd opgericht en ter gelegenheid van het verschijnen van een studie over de Universiteit van Amsterdam in oorlogstijd.

In deze Nieuwsbrief wordt ook bericht over twee belangrijke onderzoeksprojecten die de komende jaren wellicht heel wat aandacht zullen opeisen. In Nederland kwam men in oktober 1998 bijeen om te debatteren over de mogelijke inhoud van een voorstel van onderzoeksprogramma bij het Constantijn Huygens Instituut, met als werktitel *Onderwijsmethoden en -programma's aan de Middeleeuwse universiteiten en aan de Nederlandse scholen en universiteiten tot ca. 1795*. In Vlaanderen heeft het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek - Vlaanderen al voor een periode van vijf jaar geld vrijgemaakt ter ondersteuning van een Wetenschappelijke onderzoeksgemeenschap met de naam *Fasti - Nieuwe werkinstrumenten voor universiteitsgeschiedenis*.

Het onderhavige nummer heeft ook aandacht voor de actuele stand van zaken van de geschiedschrijvingsprojecten bij de Nederlandse universiteiten. Het verheugt de redactie dat de medewerkers van deze projecten de Nieuwsbrief als een geschikt kanaal beschouwen om hun vorderingen bekend te maken. Dankzij dergelijke bijdragen, die lokale inspanningen in een bredere context plaatsen en er tegelijk meer bekendheid aan geven, kan de Nieuwsbrief zijn brugfunctie als informatiebron voor de universiteitshistorici in de Lage Landen blijven vervullen. Tot slot wijzen we er ook op dat in dit nummer enkele korte artikels zijn opgenomen. Otto Lankhorst maakt ons deelgenoot van een brief van Gerard Noodt over het studentenleven in Franeker, Thomas Cole schrijft over de 350 jarige geschiedenis van het Collegio dei Fiamminghi in Bologna en Steven vanden Broecke determineert een tot nu toe niet beschreven instrument van Gerard Mercator. Uiteraard zijn ook dit soort bijdragen steeds welkom.

De redactie kon voor dit nummer opnieuw een beroep op veler medewerking. Ze dankt daarom Anne Barrett, Jan Brabers, Steven Vanden Broecke, Thomas Cole, Didier Devriese, Leen Dorsman, Gustaaf Janssens, Peter Jan Knegtmans, Annemieke Klijn, Otto Lankhorst, Dirk van Miert, Hilde de Ridder-Symoens, Frank Scheelings, Jan van der Veen en Toon Vanhoudt.

(Marc Nelissen-Franck Smit)

Mededelingen / Communications

Mededelingen van Studium generale Contactgroep Universiteitsgeschiedenis Groupe de contact pour l'histoire des universités

Neuvième réunion de Studium generale
Contactgroep Universiteitsgeschiedenis
Groupe de contact pour l'histoire des universités
Louvain-la-Neuve, 8 mai 1999

La prochaine réunion de Studium generale se tiendra à Louvain-la-Neuve, le samedi 8 mai 1999, de 10.00 à 13.00 h. Pour en revenir à une tradition dans les réunions du Groupe de contact, deux chercheurs donneront un aperçu de leurs recherches récentes.

Les membres du groupe recevront une invitation et formulaire d'inscription dès que le programme sera finalisé.

Verslag Studiedag Archieven voor Universiteitshistorici gehouden te Amsterdam aan de Vrije Universiteit op 26 juni 1998

Deze studiedag was een gezamenlijk initiatief van de werkgroep Universiteitsgeschiedenis en de Belgische contactgroep Universiteitsgeschiedenis. De studiedag is bijgewoond door 35 personen, onder hen waren medewerkers van diverse universitaire archiefdiensten. De bijeenkomst heeft de contacten tussen universiteitshistorici en archivariissen verder verstevigd en was nuttig voor wat betreft de vergelijking van de situatie in België en Nederland. De aanwezigen hebben stevig met elkaar gediscussieerd. Met name was verhelderend om van elkaar te horen hoe de archiefbewaring en archiefselectie in zijn werk ging.

De inleiders is gevraagd om een samenvatting voor de Nieuwsbrief te verzorgen. Deze zijn hierna afgedrukt.

Het VVBAD-Project 'Universiteitsarchieven in België'

Gustaaf Janssens

Zes jaar geleden vatte de Sectie Archief van de VVBAD (de Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek-, Archief- en Documentatiewezenen) het plan op de Belgische universiteitsarchieven en hun bestanden beter bekend te maken. Een en ander zou uitmonden in een 'Gids van Belgische universiteitsarchieven'.

In een eerste fase werd een enquêteformulier verspreid. De antwoorden kwamen maar bij mondjesmaat binnen en het initiatief raakte wat op de achtergrond, niet in het minst omdat de twee grootste Belgische universiteiten, de K.U.Leuven en haar Franstalige tegenhanger de Université Catholique de Louvain, aanvankelijk niet reageerden. Het project van de VVBAD bleek intussen samen te lopen met een project van de Contactgroep Universiteitsgeschiedenis van het NFWO en kende vooral problemen omdat juist de grote oude universiteiten zelf nog niet helemaal klaar zagen in de eigen archiefbestanden. Het was de initiatiefnemers van het project niet alleen om universiteitsarchieven *stricto sensu* te doen, men viseerde met name ook de zeer diverse 'niet-universitaire' archiefbestanden die door universiteitsarchieven worden bewaard. Vaak zijn juist deze archiefbestanden nauwelijks bekend, laat staan te traceren.

In België bewaren de universiteiten hun archief zelf. Slechts enkele archieven van universiteiten worden elders, in openbare archiefdiensten, bewaard. Dit is met name het geval voor het grootste gedeelte van het archief van de oude Universiteit Leuven, alsook voor het archief van de Rijksuniversiteit Leuven, die van 1817 tot 1835 heeft bestaan. Indien ik goed geteld heb bestaan er momenteel twintig universiteiten en/of universitaire instellingen in België. Sommige zijn al eerbiedwaardig oud, andere zijn relatief jong, maar iedere instelling heeft een eigen verleden dat weerspiegeld wordt in het eigen archief.

De enquête

Wat de initiatiefnemers van het project bij het opzetten van de enquête vooral interesseerde, was de staat van bewaring en de raadpleegbaarheid van het eigenlijke universiteitsarchief alsook de aanwezigheid van ander archief. Bij de eerste vragenronde in 1992-93 antwoordden 13 van de 20 instellingen. Sommigen (Gent, ULB, VUB) antwoordden zeer uitvoerig, anderen summier en onvolledig. Een tweede vragenronde was daarom noodzakelijk. Andere prioriteiten bij de enquêteurs en vooral gebrek aan tijd om de instellingen telkens opnieuw te

contacteren lieten het project tijdelijk stilvallen. Begin 1998 werd door de initiatiefnemers evenwel besloten het project 'universiteitsarchieven in België' opnieuw ter hand te nemen en hopelijk in 1999 met een publicatie af te ronden. De reeds aangeschreven instellingen zullen allen opnieuw worden aangeschreven. Zij die geantwoord hebben zal gevraagd worden de reeds verstrekte gegevens te verifiëren en waar nodig te corrigeren en aan te vullen. Andere instellingen zullen opnieuw worden gecontacteerd en hopelijk ook bezocht.

Het is de bedoeling om een gids uit te geven waarin men per instelling de nodige zakelijke gegevens m.b.t. raadpleegbaarheid en inhoud van de in de archiefdienst aanwezige archiefbestanden zal vinden. Dat zulke gids nodig is blijkt uit het feit dat in de *Vlabidoc* (*Vlaamse Bibliotheek-, Archief en Documentatiegids*) enkel de universiteitsarchieven van de K.U.Leuven, de universiteit Gent en de VUB vermeld zijn.

(Gustaaf Janssens)

De Nederlandse universiteiten en hun archieven

Franck Smit

Inleidend wordt uiteengezet hoe de laatste jaren als gevolg van de nieuwe archiefwet ook de selectiemethodiek voor universitaire archieven is veranderd. Over de nieuwe wijze van selecteren is in Nederland veel discussie geweest. Historici hebben zich stevig in het debat gemengd. Dit is niet zonder gevolg geweest. Historici zijn nauw betrokken bij het opstellen van het basiselectiedocument.

Slagen de universiteiten erin om de selectie volgens het 'boekje' uit te voeren dan zou het er voor toekomstige onderzoekers gunstig uit moeten zien. Stringentere en meer systematische selectie voorkomt omissies zoals we die nu kennen in de archieven van voor 1940 (die al berusten in de archiefbewaarplaatsen). Een voorbeeld van een gat in de Nederlandse universitaire archieven zijn de erg magere archieven van faculteiten. Deze bieden over het algemeen geringe mogelijkheden voor het vinden van gegevens over onderwijs en onderzoek.

Dat betekent niet dat we achterover kunnen leunen. Er valt kritiek uit te oefenen op de selectie zoals die nu gemaakt is. De werkgroep universiteitsgeschiedenis en diverse andere onderzoekers hebben terecht

aanmerkingen gemaakt. Gelukkig is een aantal fouten inmiddels hersteld. Maar het blijft zaak om alert te zijn.

Minstens zo belangrijk voor toekomstig onderzoek is de taak die binnen de universiteiten wordt verricht door documentatiecentra, bibliotheken en musea. Zij zorgen er voor dat ook andere bronnen bewaard blijven. Bijvoorbeeld briefwisselingen, collegedictaten, foto's, kranteknipsels e.d. Het is daarbij wel van belang dat er binnen de universiteiten betere afstemming komt. De verschillende diensten moeten samenwerken ook met de archiefdienst binnen de universiteit. Het zou een goede zaak zijn als iedere universiteit voor zichzelf vastlegt welk materiaal ze voor haar eigen geschiedschrijving van belang acht. Om zo te zorgen dat naast datgene dat wettelijk bewaard blijft ook aanvullende documentatie systematisch bewaard wordt. De universiteiten dienen hun eigen verantwoordelijkheid te nemen.

(Franck Smit)

The past and future activities of
the Section of University and Research Institution Archives
of the International Council on Archives (ICA/SUV)

Didier Devriese

During its twelfth congress at Montreal in September 1992, ICA established a Provisional Section of University Archives. The attention of the members was focused on both archives produced by the Sciences and the Humanities, and includes a subsection specially devoted to the Science archives. In 1995, the name of the Section was added on to include research institutions (Washington seminar). In 1996 the section was granted a more permanent status as full ICA-Section.

From the beginning a clear strategy was set out: at first a survey was to be conducted to get an overview of the field. Then a stage of policy-making was to follow, with the publication of Guidelines, a conceptual framework for university and research institution archives. After this there would be an opportunity to study tools facilitating international cooperation and intelligibility of finding aids, like the implementation of ISAD(G) and thesauri.

This strategy was implemented during meetings at Lancaster (1992), Washington (1995), Liège, Beijing and Paris (1996), Barcelona (1997) and Canberra (1998). Members discussed how to deal with the management of an

archives service, both in universities and in scientific institutions. They discussed about nature and management of electronic records (it is clear that as the methodology of Sciences is changing rapidly, the records produced by them are changing at the same speed: how does one keep an analysis that was made in a three-dimensional environment?). Much attention was given to the production of a document called 'A conceptual framework for University and College Archives' which is to be published in the late 1999. Recently attention was also given to the 'how to' of writing contemporary History of Science, the introduction of international standards for structure and terminology of finding aids and the usability of record keeping systems in the context of university and research institution archives.

For any further information: F. Scheelings, Secretary, Archief VUB, lok. 2B112, Pleinlaan - 2 - 1050 BRUSSELS or ICA Secrétariat général 60, rue des Francs Bourgeois 75003 PARIS e-mail: 100640.54@COMPUSERVE.COM and website: <http://www.archives.ca/ica/> The ICA/SUV also maintains a website at http://www.usyd.edu.au/su/archives/ica_suv/

(summary by Marc Nelissen)

Changes in Scientific Practice and its effects on Records Creation and
Recordkeeping. An international survey being conducted by the
International Council on Archives,
Section on Universities and Research Institutions
(ICA/SUV)

Anne Barrett

The aim of this survey is to improve our knowledge of how scientific research and science in general is currently being conducted. It is an international survey that will cross national and cultural boundaries in an attempt to identify the extent to which scientific practice is being changed by the introduction of new document, data handling and communication technologies (especially computer-based technologies). Historically, scientific endeavour has been based on evidence supported by comprehensive recordkeeping. It has been shown that recordkeeping in the electronic environment is highly problematic and that the evidential life of many digital records is very short and may not last long enough to meet scientific needs let alone organisational accountability needs or historical needs. This is a qualitative survey aimed at increasing our

understanding and is not attempting to measure the extent of any problems (That may come later).

The object of the interview is to gain a good understanding of the types of records currently being produced and the likelihood of their surviving long enough to meet scientific needs as well as evidential and historical needs. It is not a records management survey, the interviewer must bear in mind that the primary issue is to get an overall idea of changes occurring in recordkeeping by comparing current practice with records of science from earlier periods. It is also to raise awareness of the necessity for recordkeeping with records creators.

Contact: Anne Barrett, College Archivist, Rm 455 Sheffield Building, Imperial College, London SW7 2AZ, tel. +44(0)(171)594.88.50, fax. +44(0)(171).594.93.53, e-mail: a.barrett@ic.ac.uk

(Anne Barrett)

Universiteitsarchieven tussen beheers- en wetenschappelijke prioriteiten: een blik in de toekomst

Frank Scheelings

De doelen van deze studiedag waren:

- een overzicht geven van het geheel van de archiefbestanden dat ter beschikking staat van de universiteitshistoricus
- lacunes aanduiden in de bestanden
- archivariissen en beleidsvormers de gelegenheid bieden om de beslissingen over wat bewaard wordt en wat niet zo goed mogelijk te laten aansluiten op de wensen van onderzoekers die met universiteitsgeschiedenis geconfronteerd worden.

Dit is een supermarktidée: vorsers vragen bepaalde producten om dan te winkelen in de archieven. Deze idee gaat uit van een bewaarparadigma dat zegt dat de hoofdpdracht van de archiefdiensten ligt in de bewaring van historische archieven. Dit paradigma is echter verouderd. De Canadees Th. Cook heeft er de laatste tijd op gewezen dat de hoofdpdracht van de archiefdienst in de eerste plaats ligt in het verzekeren van de betrouwbaarheid en de bewijskracht van de documenten, naast de bewaring en ter beschikking stelling ervan. Paradoxaal genoeg lijkt het nieuwe paradigma zich te verwijderen van het historisch perspectief, maar bij nader inzien biedt het veel meer garanties voor juiste

bronbewaring, vooral wanneer men zich in de geautomatiseerde omgeving bevindt. Bij de nieuwe media is het gevaar om de context te verliezen veel groter dan bij de traditionele dragers. Wil men deze context niet verliezen, dan moeten de archiefbeheerssystemen van te voren worden vastgelegd en vernietiging, bewaring en toegankelijkheid van te voren gepland worden. Hoe meer de archivaris zich toelegt op de controle van het ontstaan van de documenten, de beheersing van het systeem waarin zij zich bevinden en het verzekeren van de bewijskracht van de documenten, hoe beter hij het wetenschappelijk onderzoek dient. Maar des te minder zal hij zelf aan historisch wetenschappelijk onderzoek doen of historische output (tentoonstellingen...) produceren. Het gevaar dat archivariissen en historici zich in die situatie van elkaar verwijderen is niet denkbeeldig.

Bovenstaande theoretische stelling, die gedeeltelijk het resultaat is van denkwerk uitgevoerd door de werkgroep "Conceptual framework" van de commissie Universiteitsarchieven van de Internationale Archiefraad, werd toegepast op de wetenschappelijke omgeving via een voorbeeld: een e-mail systeem. Dit lokte een geanimeerde discussie uit. Dit soort discussies helpt historici begrijpen dat de hedendaagse archivistiek zich van professionele beheerswijzen bedient en tot een zelfstandig vakgebied geëvolueerd is. Wel viel op dat de Nederlandse archivariissen door de PIVOT-discussie sterker bereid zijn hun vernietigingsbeleid af te stemmen op wet- en regelgeving, terwijl voor de Belgische archivariissen de historische waarde van de documenten het doorslaggevend eindcriterium blijft.

(Frank Scheelings)

*Postdoctoral position in history of science
University of California, Los Angeles*

The Department of History of the University of California at Los Angeles invites applications for a postdoctoral appointment in the history of science for 1999-2000. We understand history of science broadly, to include social or cultural studies of science involving historical questions. We invite applications from scholars working on the history of any area of science in any part of the world, and especially from those whose historical research includes a social, cultural, or economic dimension. We also welcome applications from scholars who can link history of science to history of technology, medicine, social

science, expertise or the professions. The successful candidate will teach one course in each of the three quarters of the academic year (late September to mid-June). Competitive salary, plus health benefits.

Send letter of application, cv, publications or other writing samples, a short statement of teaching and research interests, and three letters of recommendation by 30 March 1999 to Professor Mary Terrall, Postdoctoral Search Committee, Department of History, 6265 Bunche Hall, Box 951473, UCLA, Los Angeles, CA 90095-1473

(overgenomen uit STUDIUM)

Bijdragen / Contributions

Wonen en koken in Franeker
Een brief van Gerardt Noodt uit 1683¹

Otto S. Lankhorst

'Eene manie voor naamteekeningen', zo omschreef de Nederlandse historicus Jacobus Scheltema in 1820 in een brief aan Jan Pieter van Suchtelen de grote belangstelling die er in de afgelopen jaren was gegroeid voor het verzamelen van autografen². De geadresseerde Van Suchtelen was zelf ook begonnen met de opbouw van een collectie handteekeningen en hij had daartoe de hulp ingeroepen van Scheltema.

Jan Pieter van Suchtelen (1751-1836) was op dat moment ambassadeur voor Rusland in Stockholm. Deze functie vormde de laatste etappe van een lange en succesvolle militaire en politieke carrière, begonnen in het Korps Ingenieurs van het Staatse leger en vanaf 1783 voortgezet in Rusland. Daar trad hij in dienst van keizerin Catharina de Grote en steeg op tot generaal in het Russische leger. Naast zijn militaire en diplomatieke activiteiten was Van Suchtelen een groot verzamelaar van boeken, handschriften en schilderijen. Na zijn dood in 1836 werden de boeken (ongeveer 26.000), de handschriften (ongeveer 260) en de collectie autografen (13.000 dossiers) door tsaar Nicolaas I aangekocht voor de keizerlijke bibliotheek te Sint-Petersburg. In de handschriftenafdeling van die bibliotheek, thans Nationale Openbare Bibliotheek van Rusland geheten, liggen de autografen nog steeds in de portefeuilles, zoals Van Suchtelen ze heeft samengesteld. In de collectie bevinden zich meer dan 1.000 Noord-Nederlanders: staatslieden, dichters, geleerden, militairen³.

¹ Met veel dank aan de medewerkers van de afdeling Westerse handschriften van de Nationale Openbare Bibliotheek van Rusland en aan V. Somov, zonder wier hulp het onderzoek in Sint-Petersburg niet mogelijk en in elk geval minder aangenaam zou zijn geweest.

² Brief van J. Scheltema aan J.P. van Suchtelen, 21.2.1820, in: Nationale Openbare Bibliotheek van Rusland, Sint-Petersburg, Westerse handschriften, fonds 993, portefeuille nr. 57: Scheltema.

³ De collectie is ingedeeld per land. De Nederlandse autografen beslaan 14 portefeuilles: fonds 993, portefeuilles 45-58. Op 13 en 14 oktober 1997 vond te Sint-Petersburg een

Het raadplegen van een autografencollectie vormt voor de onderzoeker een bron van afwisselend teleurstellingen en verrassingen. Soms bestaat een dossier uitsluitend uit een handtekening of enkele regels uit de context van het originele document geknipt, maar soms ook uit een in zijn geheel bewaard gebleven brief. Zo trof ik bij het inzien van een van de Nederlandse portefeuilles, die van de 'Hommes de lettres', temidden van de 34 autografen van Leidse professoren de brief aan van de jurist Gerardt Noodt die hier wordt gepubliceerd. De brief dateert uit 1683, toen Noodt nog hoogleraar te Franeker was. Van Suchtelen deelde Noodt echter in bij de hoogleraren uit Leiden, alwaar deze zijn wetenschappelijke loopbaan zou afsluiten⁴.

De brief van Noodt is geschreven aan Johannes Braun (1628-1708), hoogleraar godgeleerdheid en Hebreeuwse taal aan de Universiteit van Groningen⁵ Noodt en Braun, bekend als cartesiaan en coccejaan, stonden op vriendschappelijke voet met elkaar⁶. Ongetwijfeld kenden ze elkaar uit Nijmegen, waar Braun vanaf 1661 predikant van de Waalse gemeente was geweest⁷. Noodt was geboren en getogen in Nijmegen en de laatste hoogleraar aan de Kwartierlijke Academie aldaar.

Braun had blijkbaar bij Noodt geïnformeerd naar enkele praktische zaken van het studentenleven te Franeker. Hij deed dat voor een zekere 'Monsieur van Loon', die van plan was om in Franeker te gaan studeren. Het moet hier gaan om Willem van Loon, die zich enkele maanden later, op 6 september 1683,

congres plaats, gewijd aan Jan Pieter van Suchtelen en zijn twee zonen, die eveneens een rol hebben gespeeld in de Russische geschiedenis. De handelingen van dit congres zullen vermoedelijk in 1999 in het Russisch verschijnen. Ik hoop mijn bijdrage 'Jan Pieter van Suchtelen (1751-1836), collectionneur en bibliotheek' in een herziene en vermeerderde versie tevens in het Nederlands te publiceren.

⁴ Over Gerard Noodt, zie: G.C.J.J. van den Bergh, *The life and work of Gerard Noodt (1647-1725). Dutch legal scholarship between Humanism and Enlightenment*. Oxford 1988.

⁵ Over Johannes Braun, zie: J.P. de Bie, J. Loosjes, *Biographisch woordenboek van protestantsche godgeleerden in Nederland*, dl. 1 ('s-Gravenhage 1903), pp. 588-593; en *Nieuw Nederlandsch Biographisch Woordenboek*, dl. 6 (Leiden 1924), kol. 189-191.

⁶ Van den Bergh vermeldt vier brieven van Noodt aan Braun, uit de jaren 1679-1682. Vgl. Van den Bergh, *o.c.*, p. 21, nt. 94.

⁷ Dat Braun hoogleraar Hebreeuwse oudheden en oosterse talen aan de Kwartierlijke Academie van Nijmegen zou zijn geweest, wordt door Sassen bestreden. Vgl. F.L.R. Sassen, 'Levensberichten van de hoogleraren der Kwartierlijke Hogeschool te Nijmegen', in: *Numaga*, 9 (1962), pp. 104-127, hier p. 116.

aan de Franeker Universiteit in de juridische faculteit liet inschrijven⁸. Deze Willem van Loon (1662-1727), afkomstig uit een Nijmeegse familie, had reeds enkele jaren in Groningen gestudeerd⁹. Vermoedelijk is Van Loon één studiejaar in Franeker gebleven. Op 16 april 1684 werd hij benoemd als raadslid van de Nijmeegse magistraat; pas op 19 november van dat jaar was hij in Nijmegen aanwezig om de eed af te leggen. Op 27 augustus 1685 promoveerde hij te Groningen; zijn dissertatie droeg hij op aan de geadresseerde van de hier afgedrukte brief, Johannes Braun, en aan François Verbolt. Deze Verbolt, de toekomstige schoonvader van Van Loon, komt ook voor in het naschrift van de brief van Noodt. François Verbolt was tussen 1679 en 1698 vele malen burgemeester en raadslid van Nijmegen. Dus een invloedrijk personage. Vader Noodt had zijn zoon Gerard in 1680 geadviseerd om de vriendschap met burgemeester Verbolt voort te zetten, immers, zo schreef hij: 'Men weet somwijlen niet waer het kan te pas komen'¹⁰. Van Loon, in 1689 benoemd tot raadsheer bij het Hof van Gelre en Zutphen, werd vooral bekend als samensteller van het *Groot Gelders Placaet-boeck*. Johannes Braun was met François Verbolt geparenteerd door zijn huwelijk met de dochter van burgemeester Nic. Verbolt.

Het aardige van de hieronder gepubliceerde brief is de geboden informatie over enkele praktische zaken waarmee een student in Franeker te maken kreeg. De prijs voor de huur van een kamer (inclusief bewassing) varieerde van 40 à 50 gulden per jaar, afhankelijk van de grootte en de ligging van de kamer. Voor de maaltijden moesten 10 stuivers per week worden gerekend. Eten bij de eigen hospita raadde Noodt af wegens de slechte kwaliteit en ook wegens de andere kookgewoontes dan in Gelderland. Het eten in een eethuis (ordinaris) was duidelijk veel duurder. Bij het vermelde bedrag van 4 à 5 gulden (voor 4 à 5 studenten gezamenlijk) was echter de drank inbegrepen. Uitgebreidere informatie beloofde Noodt mondeling te geven, als Braun in Franeker op bezoek kwam.

⁸ S.J. Fockema Andreae en Th.J. Meijer, *Album studiosorum Academiae Franekerensis (1585-1811, 1816-1844)*. Franeker 1968, p. 233, nr. 8107.

⁹ Over Van Loon, zie: P. van Wissing, 'Raadsheer en raadslid Dr. Willem van Loon (1662-1727). Pretentse regent tussen Hof en magistraat', in: *Jaarboek Numaga*, 41 (1994), pp. 53-81.

¹⁰ Brief van P. Noodt aan G. Noodt, 20.3.1680; geciteerd in: Van den Bergh, o.c., p. 48, nt. 48.

Nationale Openbare Bibliotheek van Rusland, Sint-Petersburg, Westerse handschriften, fonds 993, portefeuille 58: Noodt.

[fol. 1^v] Mijn Heer

Ick wil niet ontkennen, dat ick in het schrijven eenigen tijd gemancqueert hebbe; maar het selve is ten delen toegekomen bij gebreck van materie, ten delen door de gewoontlijke nalatigheid die ick hebbe ontrent die pligten, ten delen door tusschen komende affaires, die het voorlede jaer veel geweest zijn. Zijnde door alle dese selve saecken eindelijck gebeurt, dat ick mij geschaemt hebbe te doen, hetgene ick te lange hadde nagelaten. Dit is de natuur van de menschen, waer van ick bekenne geparticipeert te hebben. Niet te min durve ick UEd. verseecken dat onse vrindschap & memorie van de selve aen mijne zijde noyt te minder geweest is; weshalven niet en twijffele, of UEd sal dit voorsz gebreck ontrent mij geerne geexcuseert houden. Wat belangt een bequaam logement voor Monsr. van Loon, daer aen sal hier seer wel te raecken zijn; na men my seide, geeft men voor een kamer gemeenlijck ontrent de 40 of 50 guldens; na dat de kamer groot of klein, of oock andersins wel of slechter gelegen is. Zijnde het wasschen van het linnen ordinaris onder die huur mede begrepen. Indien iemand sijn eigen kost doen wil, so geeft hij boven de voorsz. huur des weecks noch 10 stuivers voor het bekoken. Om bij burger luiden te wonen, en met eenen haer tafel te hebben, dat is hier [fol. 1^v] niet seer gebruickelijck, oock niet wel te raden, vermits de gemenen burgerluiden hier doorgaens niet veel koken kunnen, oock een heel ander fatsoen van koketten hebben, als bij ons in Gelderland. Invoegen de meeste en beste studenten van dese Academie in een ordinaris gaen eten, of onder haer vier of vijf op een plaats ter tafel gaen, daar sij voor de kost en dranck des weecks geven vier en op sommige plaatsen vijf guldens. Sommige doen onder haer vier of vijffen haer eigen kost, en geven voor het bekoken des weecks ijeder 10 stuivers, wordende de gedane verteringe insgelijke des weecks afgereeckent, ende geeijst door de hospita. Dit is het gene, dat ontrent die saecken hier gewoontlijck is, waer van wij mondeling breder sullen spreecken, als ick het geluck sal hebben van UEd. hier te sien. Ick soude ick geerne op UEd. versoeck eens over komen na Groeningen om UEd te komen opwagten; maer sal voor dese reise niet kunnen; also ten eersten geern eens een reissen soude doen naer Holland, en vroegh weder hier int land wesen. In Gelderland soude wel eens dienen te zijn, maer om dat de reise, gelijk ick geseit hebbe, wat kort mene te nemen, so sal dat voor dit jaer veelligt achter wegen laten. Ick versoecke, dat UEd mij belijft te geloven, en aan Monsieur van Loon te seggen, dat ick hem ontrent sijne studien gaerne die vrindschap doen sal, die hij van mij eischen sal. Ick sal afbreecken,

om dat het schip vertreckt & de reste reserveren tot UEd overkomste die ick hope, dat ten eersten wesen sal. UEd kan ver [fol. 2^r] seeckert zijn, dat mij seer aengenaem & willekom sal zijn. Ick sal UEd. dan ten eerste te gemoet en sien & de selve ondertusschen voor sijne vrindelijck en seer beleefde uitnodiginge danckbaer zijn & verblieven naest praesentatie van mijnen dienst aen UEd liefste en familie, die ick seer ben

Mijn Heer / UEd / Onderdanigen dienaar G. Noodt.

Franeker desen 28 Junij 1683

Ick sal ten eerste een briefje of UEd persoon met verlangen tegemoet sien, & met eender geerne vernemen, of mijn Heer de Burgem[eeste]r Verbolt tegenwoordig in Holland of Gelderland is. Vale

[fol. 2^v] Franeker desen 28 Junij 1683

aan Mijn Heer / Mijn Heer Johannes Braunius / der heilige Theologiae Doctor, ende / in de selve, gelijk mede in de hebreu/se tale, seer vermaert professor / in de universiteit tot Groningen

(Otto S. Lanckhorst)

Het Collegio dei Fiamminghi - bijna 350 jaar aanwezigheid
van *fiamminghi* in Bologna

Thomas Cole

In het jaar 2000 zal het precies 350 jaar geleden zijn dat, bij testament van de Brusselse goudsmid Jacobs, in Bologna het Collegio dei Fiamminghi werd opgericht. Tot de dag van vandaag is echter nog nooit een Nederlandstalige bijdrage verschenen waarin de bewogen geschiedenis van het Collegio op een grondige wijze in kaart wordt gebracht. Ook dit kort artikel heeft deze ambitie niet, maar wil – met mijn recent verblijf nog vers in het geheugen – een neerslag geven van een aantal ervaringen en indrukken, en tegelijk ook reeds kort de geschiedenis van het Collegio schetsen, in afwachting van een uitgebreidere synthese ...

What's in a name ...

Net zoals het Collegio di Spagna – dat afwisselend vermeld wordt als Colegio Mayor San Clemente de los Españoles of Colegio Albornoz – heeft ook het Collegio dei Fiamminghi een opvallende naamsgeschiedenis achter de rug. Tot op de dag van vandaag is er, door linguïstieke en communautaire muggenzifterij, nog steeds geen eensgezindheid of men nu over het Collegio dei Fiamminghi of over het Collège des Belges moet spreken. Collège des Belges lijkt me geen volledig te rechtvaardigen naam, al was het maar omdat tegenwoordig naast Belgische ook Nederlandse onderzoekers in het Collegio onderdak vinden, en bovendien omdat in het jaar 1650 bezwaarlijk over "Belgen" kon gesproken worden. De traditionele inhoud van het begrip *fiamminghi*, waarbij alle inwoners van de Lage Landen worden aangeduid, behelst daarentegen meteen alle inwoners van het Collegio en ligt alleen al daarom meer voor de hand. Ook de naam van de stichter van het Collegio brengt niet echt soelaas, aangezien om zijn figuur en naam zelfs door drie partijen een strijd wordt gevoerd : de Italianen willen Jacobs graag zien geboren worden in Bologna als Giovanni Jacobs, Franstaligen hebben het steevast over de in Brussel geboren Jean Jacobs. De uit Gent afkomstige professor Roland van Ertvelde daarentegen ontdekte enkele jaren geleden dat er in oudere documenten wel degelijk over Jan Jacobs wordt gesproken. Met als gevolg dat in de verschillende publicaties de namen Giovanni, Jean en Jan elkaar afwisselen ... Misschien kan dan maar als compromis besloten worden om uitsluitend nog van het Collegio Jacobs te spreken ?

De erven Jacobs

Wat betreft de stichting van het Collegio, is het eerste wapenfeit van belang het testament uit 1650 van de man die we in dit artikel gemakshalve Jan Jacobs zullen noemen. Hij laat erin vastleggen dat een van zijn huizen in het centrum van Bologna na zijn dood moet gebruikt worden om jaarlijks voor enkele studenten uit het Brusselse of – in geval van beperkte Brusselse interesse – uit Brabant het logement te verzorgen. De Brusselse gilde van gousmeden zou de selectie van de kandidaten op zich nemen. Met behulp van Jacobs' erfenis zouden dan ook de verplaatsingen van thuis naar Italië en de studies aan de universiteit van Bologna bekostigd worden. Dat geldt voor de erven Jacobs geen probleem was, blijkt overigens uit het feit dat de "Fondazione Collegio dei Fiamminghi" in 1998 nog steeds verschillende panden bezit in en om Bologna, en bovendien nog steeds jaarlijks één miljoen frank beursgeld kan uitkeren aan haar studenten. Jacobs was dan ook gedurende verscheidene jaren de belangrijkste goudsmid van Bologna geweest en had onder meer het schrijn van de Madonna di San Luca, een van de patroonheiligen van Bologna, mogen maken. Hij was bovendien bevriend met Bologna's bekendste barokschilder Guido Reni, die van Jacobs een portret maakte dat nu in de Pinacoteca Nazionale van Bologna wordt bewaard ... In 1651, slechts enkele maanden na Jacobs' overlijden, komen dan de eerste studenten aan in een van Jacobs' huizen in de Via del Pratello, dat ondertussen in gereedheid was gebracht. Na enkele overplaatsingen – de studenten deden geregeld hun beklag dat ze zich te ver van het centrum bevonden – wordt het Collegio in 1680 definitief ondergebracht op de hoek van de Via Guerrazzi en de Via San Petronio Vecchio, waar het zich nu nog altijd bevindt. Gedurende meer dan drie eeuwen kwamen op deze manier Brusselaars en Brabanders, na verloop van tijd Belgen in het algemeen, en tenslotte zowel Belgen als studenten van de universiteit van Utrecht in het Collegio verblijven. Testamentair was door Jacobs vastgelegd dat de beursstudenten zich moesten komen bekwamen in de rechten, theologie, geneeskunde of wetenschappen. De huidige toelatingsvoorwaarden van het Collegio verwelkomen daarentegen iedereen die een degelijk onderwijs- of onderzoeksplan kan voorleggen. Het gevolg hiervan is dat zowel humane als niet-humane wetenschappers (maar dan in mindere mate) hun intrek in het Collegio nemen. Waar tussen de zeventiende en het begin van de twintigste eeuw de studenten telkens hun integraal curriculum in Bologna kwamen invullen (de meeste studenten bleven tussen vijf en zeven jaar lang in het Collegio wonen), wordt sinds de meest recente herstructurering van het Collegio aan het begin van de jaren 1980 de verblijfsduur beperkt tot maximum

acht maanden (*een academisch jaar*). Het is eveneens sinds die herstructurering dat Nederlanders – en meer bepaald Utrechtse studenten – welkom zijn op het Collegio. Officieel luidt het dat Jan Jacobs' moeder afkomstig was uit Utrecht, maar deze aanpassing van het huisreglement lijkt toch eerder gebaseerd op de uitermate goede contacten tussen de universiteiten van Utrecht en Bologna dan op de originele clauses in Jacobs' testament ...

Ups en downs

In de loop van zijn geschiedenis maakte het Collegio enkele belangrijke crisismomenten mee. Zo had de inval van Napoleon in Bologna in het jaar 1796 het Collegio meteen op non-actief gesteld, waardoor gedurende verscheidene jaren geen studenten meer in het Collegio hun intrek konden nemen. Toen enkele jaren later in opdracht van de nieuwe politieke overheid alle buitenlandse colleges werden geconfisqueerd, zag het er dan ook zeer slecht uit voor de toekomst van het Collegio dei Fiamminghi. Uiteindelijk konden de colleges van Jacobs en van Albornoze als enigen nog ontsnappen aan de confiscatie. Wél moest het Collegio dei Fiamminghi hiervoor de clause dat alle studenten van het katholiek geloof moesten zijn, uit zijn reglement schrappen. En dat terwijl in het conservatievere Collegio di Spagna – zo vertelde mij de Catalaanse bibliothecaris – de *limpieza de sangre* nu nog steeds van kracht zou zijn ! Maar het belangrijkste was natuurlijk dat het Collegio in 1807 zijn activiteiten kon hervatten, tot het in de tweede wereldoorlog opnieuw zwaar werd getroffen. Tijdens een bombardement op 29 januari 1944 werd het zestiende-eeuwse Palazzo Jacobs namelijk bijna volledig in de as gelegd. Kort na de oorlog werd aan de heropbouw begonnen, maar het duurde tot het benoemen van rector Giuseppe Caputo in de jaren '80 vooraleer er opnieuw studenten in het Collegio dei Fiamminghi verschenen.

Een huidige stand van zaken

Op dit moment nemen dus – in principe – jaarlijks 8 studenten hun intrek in het Collegio. Twee Vlaamse en twee Waalse studenten hebben ieder recht op acht maanden verblijf en studiebeurs, vier Utrechters kunnen telkens voor vier maanden in het Collegio terecht. Ze zitten weliswaar niet meer in het authentieke gebouw waar Jacobs enkele eeuwen eerder zijn goudsmederij had, en dus evenmin in hetzelfde gebouw waar enkele decennia geleden andere collegiali zoals Louis Franck, Léo Moulin en Lodewijk de Raet geruime tijd woonden. Het gebouw werd namelijk zoals gezegd na de tweede wereldoorlog

volledig heropgebouwd en heeft dus – met uitzondering van de naar studentennormen overdreven luxe – geen tē opvallend interieur. Ondanks de lange periode van inactiviteit en een flagrante desinteresse van het huidig bestuur heeft het Collegio nog steeds een zekere uitstraling ... In de jaren tachtig werkte het Collegio mee aan de organisatie van de negenhonderdste verjaardag van de universiteit van Bologna, het Consiglio d' Amministrazione – toen onder leiding van de ondertussen overleden rector Giuseppe Caputo – organiseerde tentoonstellingen en concerten en trok geld uit om een bibliotheek in te richten die werken over de Nederlandse en Belgische cultuur zou proberen te verzamelen en ze ter beschikking te stellen van alle geïnteresseerden: enerzijds de studenten van het Collegio zelf, anderzijds ook de tientallen studenten die aan de universiteit van Bologna Nederlands volgen en in het Collegio terecht zouden kunnen voor up-to-date en levende informatie. Een laatste organisatorische opflakking kwam er in 1995, toen in Brussel een kortstondige tentoonstelling werd gehouden van oude boeken uit de bibliotheek van het Collegio. Sindsdien liggen de activiteiten van het Collegio helaas zo goed als stil: de bibliotheek is enkele jaren geleden gesloten, de zeventiende-eeuwse Villa Jacobs aan de rand van Bologna – het vroegere buitenverblijf van het Collegio waar de studenten tijdens de hete zomermaanden terecht konden – staat te verkommeren en wordt op geregelde tijdstippen gekraakt. En toen in april 1998 Vlaams Minister van Cultuur Luc Martens een bezoek bracht aan het Collegio (in gezelschap van de Belgische Ambassadeur en Consul-generaal in Italië en de voltallige Commissie Cultuur van het Vlaams Parlement) verwaardigde de huidige rector van het Collegio zich het niet eens om voor een al dan niet officiële verwelkoming te zorgen. De Vlaamse studenten hebben dan maar voor een drankje gezorgd. Men kan dus alleen maar hopen dat, met het feestjaar 2000 in het vooruitzicht – Brussel en Bologna zullen bovendien in datzelfde jaar Culturele Hoofdsteden van Europa zijn – het bestuur van het Collegio enig enthousiasme voor de dag kan leggen om een aantal waardige activiteiten ineen te steken. Van mijn kant kan ù alvast in de loop van het jaar 1999 een (iets uitgebreider) historisch overzicht van het Collegio verwachten ...

Contactadres: Thomas Cole, Vijfstraten 144, B-9100 Sint-Niklaas,
Thomas.Cole@rug.ac.be Adres van het College: Collegio dei Fiamminghi, Via
Guerrazzi 20, I-40125 Bologna

(Thomas Cole)

An undescribed astrological instrument by Gerard Mercator (1551)

Steven Vanden Broecke

Only in 1992 was the first extant scientific instrument by Gerard Mercator, an astrolabe preserved in Florence, discovered. Two years later Gerard L'E. Turner published two additional astrolabes by Mercator, one at Augsburg and another at Brno¹. In this note I wish to report on a new item to be added to this list: an astrological volvelle published by Mercator in May 1551.

The only known example of this instrument belongs to the collection of the Historisches Museum, Basel. No historical references to Mercators astrological volvelle have been found so far. Although briefly mentioned by Ernst Zinner in 1956 and a modest exhibition catalogue in 1978, the volvelle seems to have escaped scholarly attention until 1997². In September of that year, the disc was signalled to me by Prof. Jan Roegiers (Dept. of History, K.U. Leuven, Belgium) and Mr. Jacques Van Damme (Temse, Belgium), both having seen it on display in Basel.

Mercators astrological disc is a paper instrument with two sides, pasted on a wooden disc. The front of the instrument has nine volvelles and a smaller disc rotating over a plate on which astrological data are printed. The back has a printed instruction for the use of the instrument.

Mercators astrological volvelle consists of twelve printed paper parts. Two round plates of approximately 370 mm diameter provide its basis, each being pasted on one side of the same wooden disc. Nine volvelles are each pasted on slightly larger pieces of cardboard. The last part is a smaller paper disc, also pasted on a round piece of cardboard. By means of a perforation at one end of their cardboard supports, all nine volvelles are attached to the center of the front-plate and can rotate around it. The small paper disc has an opening in the center coinciding with the center of the front-plate, around which it rotates as well.

¹ G. L'E. Turner, "The Three Astrolabes of Gerard Mercator", *Annals of Science*, 51(1994), 329-53.

² E. Zinner, *Deutsche und niederländische astronomische Instrumente des 11.-18. Jahrhunderts* (München, 1956), 444; P. Reindl, *Wissenschaftliche Instrumente. Ausstellung aus den Beständen des Historisches Museums Basel, April-Oktober 1978* (Basel, 1978), 8-9.

The disc at the back bears printed instructions on the use of the instrument and is signed "Lovaniij anno M.D.LI. Mense Maio. Gerardus Mercator Rupelmondanus". It has 45 lines of text printed in an Italic font. The text has one slight hiatus in lines 41-43. The first letter on line 2 is an illustrated capital P. The front plate was printed from a copperplate engraving. Fine straight lines along the radius of the plate divide it in twelve equal sectors each allocated to one of the zodiacal signs. These signs are subdivided by twelve unequal concentric circles, containing either alternative divisions of the zodiac or astrological information.

The front-plate has no important hiatuses, which unfortunately cannot be said of the nine planetary volvelles. Each of these indexes bears a printed description of the nature and qualities of its celestial body, in 4 to 5 lines for the seven planets, and two for the lunar nodes called 'head and tail of the dragon'³. Each of these indexes slightly extend beyond the front-plate. The small rotating disc in the middle is printed from a copperplate engraving. It has seven straight lines indicating the aspects, which are specified with their names and symbols.

Of the innermost circle summarizing the nature and qualities of a sign, the sectors pertaining to the houses of Taurus, Virgo and Capricorn (all belonging to the second triangle) have at one point been coloured red. This is also the case for certain sectors of circles 8,9,10 and 11, namely those of Taurus, Cancer, Virgo, Scorpio, Capricorn, Pisces (all belonging to the second and fourth triangle, all being feminine and nocturnal signs).

Mercator issued a celestial sphere at Louvain in April 1551, ten years after the publication of his famous terrestrial globe. The celestial globe included astrological information on the nature of the fixed stars, while the gores of the horizon carried the division into mundane houses as well as information on the latter⁴. These elements constitute only part of the common astrological parameters, the rest of which can be found on the astrological disc. The present instrument must therefore be interpreted as an astrological complement to Mercators celestial globe, with which it was probably published simultaneously.

³ Identification of the sources of these texts will probably enable us to solve the physical gaps on these volvelles.

⁴ A. van Gijsen, "De Astrologie", *Gerardus Mercator Rupelmondanus*, ed. M. Watelet (Antwerp, 1994), 227-33; Th. Penneman, "Mercator & de astrologie", *Sterren in beelden. Astrologie in de eeuw van Mercator* (St.-Niklaas, 1994), 59-60.

The instructions on the back also consistently apply to the combination of globe and disc.

Mercator's astrological volvelle provides important new evidence on Mercator's astrological activity during his Louvain period. On the one hand, the instructions on the back of the volvelle contain several references to an interest in "cosmological astrology" (Patrick Curry), i.e. the study of the *nature* of celestial influence, overlapping with natural philosophy. This seems to be linked to the second stay at Louvain University, from June 1548 to mid-1551, of the English polymath John Dee (1527-1608). In the preface of his *Propeaedeumata aphoristica* (1558) – largely a treatise on cosmological astrology – Dee wrote that he spent much of his time at Louvain "learning and philosophizing" with Mercator on astrology. Taking into account the 8 to 20 months it took Mercator to make his 1541 terrestrial globe, it is almost certain that Dee witnessed the entire process of realizing both the celestial globe and the astrological volvelle between 1549 and 1551. One may therefore reasonably assume that Dee played some active part in devising and designing Mercator's astrological volvelle, published only one month after the celestial globe, and shortly before Dee left Louvain.

This however is not the entire story. There is good reason to assume that written introductions by authors such as Alcabitius and John of Seville co-inspired Mercator with the very concept of his astrological volvelle. Comparing the front-plate of the volvelle with these texts one finds a remarkable similarity in terms of content and disposition of the information, the overall difference being the form in which that information is cast. Even the name which Mercator gives to his *instrumentum Isagogicum* refers to the Latinized textual tradition of Arabic astrology, in which conceptual surveys are generally denoted as *partes isagogicae*. Obviously this volvelle also originates in Mercator's experience in the instrument-trade and his likely acquaintance with earlier astrological instruments. However, the important factor to note is that in terms of creativity, the genesis of this quite unique instrument springs just as much from Mercator's role as a reader of astrological texts as from his role as an instrument-maker. Mercator does not seem to have conceived the general idea of designing an astrological volvelle first, and only then to have borrowed most of his conceptual material from Arabic introductions to judicial astrology.

From the standpoint of Mercator's role as a consumer of astrological literature, this instrument seems to be double-sided not only in a literal but also in a figurative sense. The text on the back of the instrument contains statements agreeing with Mercator's attested interest in astrological physics in the period

1548-1551. Like the Arabic sources from which most of them were borrowed, the astrological parameters provided on the front-plate however suit a less theoretically inclined judicial astrology. One could suggest a reduction of this dichotomy to the respective necessities of securing maximal status for the volvelle (especially towards a patron) on the one hand, and providing for its practical usefulness to a potential audience on the other. Taking up these matters with the minimal knowledge presently available on Louvain astrological traditions however seems overly hazardous. An edition and study of this instrument and its different contexts is currently being prepared as part of a study of Louvain astrological traditions in the 16th century, to be included in my dissertation on "Humanism and the mathematical renaissance at Louvain University, 1520-80".

*(Steven Vanden Broecke, Aspirant FWO-V
Dept. of History, K.U. Leuven*

steven.vandenbroecke@arts.kuleuven.ac.be)

Onderzoeksprojecten / Projets de recherches

FASTI

*Nieuwe werkinstrumenten voor universiteitsgeschiedenis
Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek – Vlaanderen
maakt geld vrij voor universiteitsgeschiedenis*

Op initiatief van Hilde de Ridder-Symoens werd eind vorig jaar bij het FWO – Vlaanderen een aanvraag ingediend ter ondersteuning van een Wetenschappelijke Onderzoeksgemeenschap onder het motto 'Nieuwe werkinstrumenten voor universiteitsgeschiedenis'. Het FWO keurde de aanvraag goed, wat inhoudt dat de Onderzoeksgemeenschap gedurende vijf jaren zal kunnen genieten van een werkingstoelage van 500.000 BEF (ca. 12.400 €). Doel van dergelijke onderzoeksgemeenschap is de coördinatie van het Vlaams wetenschappelijk onderzoek op postdoctoraal niveau. Dat gebeurt door Vlaamse onderzoekers in contact te brengen met elkaar en door hen te helpen bij het uitbouwen van of de integratie in een internationaal netwerk.

Uit de titel van het project blijkt al dat men vernieuwend wil zijn, zowel qua methoden als qua technieken voor het bedrijven van universiteitsgeschiedenis. Die aanpak moet leiden tot de realisatie van een reeks nieuwe werkinstrumenten voor de universiteitshistoricus. In de aanvraag werd de klemtoon gelegd op een inhoudelijk en technologisch vernieuwende aanpak. De deelnemers van het project engageren zich om na te denken over de aard van publicaties over universiteitsgeschiedenis, die zich steeds bevinden in een spanningsveld tussen lokale aandachtspunten en ad hoc financiering enerzijds, en de nood aan grens- en periodeoverschrijdend onderzoek anderzijds. Tegelijk willen ze ook reflecteren over de relatie tussen universiteitsgeschiedenis, intellectuele geschiedenis en wetenschapsgeschiedenis: zij denken dat ook op dit vlak nieuwe theoretische inzichten tot meer interactie kunnen leiden. Om deze inhoudelijk vernieuwde universiteitsgeschiedenis te kunnen bedrijven, zijn daarnaast nieuwe hulpmiddelen nodig. Daarbij is het expliciet de bedoeling om de moderne elektronische verwerkings-, editie- en publicatietechnieken ook in de universiteitsgeschiedenis te introduceren door de productie van geautomatiseerde en toegankelijke bibliografieën, archiefgidsen, tekstedities, prosopografische databanken van studenten en professoren, enzovoort.

Einddoel is om in geschrifte de resultaten van de discussies te verspreiden en om uitgewerkte testcases te publiceren die als model kunnen dienen. Een

beoogd resultaat is ook het aanreiken van een paradigma aan jubilerende universiteiten en hun geschiedschrijvers, door aan te duiden hoe ze optimaal de historische productie van dat moment kunnen aanwenden om in plaats van enkel de geschiedenis van de eigen instelling ook de universiteitsgeschiedenis in het algemeen vooruit te helpen.

De aanvraag werd ingediend door een aantal Vlaamse onderzoekseenheden, en ondersteund door een aantal internationale onderzoekscentra.

De Vlaamse onderzoekseenheden (met hun verantwoordelijken) zijn:

- de Vakgroep Geschiedenis der Middeleeuwen van de Universiteit Gent (prof. Hilde de Ridder-Symoens)
- het Universiteitsarchief van de K.U.Leuven (prof. Jan Roegiers)
- het Departement Geschiedenis van de K.U.Leuven (prof. Louis Vos)
- de Afdeling Geschiedenis van kerk en theologie van de Faculteit Godgeleerdheid van de K.U.Leuven (prof. Leo Kenis).

Samen vormen deze verantwoordelijken de stuurgroep.

Participerende onderzoekseenheden van buiten de Vlaamse gemeenschap zijn:

- het Constantijn Huygens Instituut voor tekstedities en intellectuele geschiedenis (dr. Olga Weijers)
- de Vakgroep Geschiedenis van de Vrije Universiteit Amsterdam (prof. Willem Frijhoff)
- de Abteilung Mittelalter van het Historisches Institut van de Universiteit Bern (prof. Rainer Christoph Schwinges)
- het Department of History, Queen Mary & Westfield College, University of London (prof. Peter Denley)
- het Center for Studies in Higher Education van de University of California, Berkeley (prof. Sheldon Rothblatt)
- het Forum for the History of Universities van Trinity College, Dublin (dr. Helga Robinson-Hammerstein)
- de Unité d'Histoire des Temps Modernes van de Université Catholique de Louvain (prof. Claude Bruneel)
- de Direction 'Histoire des universités médiévales et modernes' van de École Pratique des Hautes Études, Parijs (prof. Jacques Verger)

Daarnaast staat het nu al vast dat zowel de Commission Internationale pour l'Histoire des Universités (presidente Hilde de Ridder-Symoens) als de redactie van het tijdschrift *History of Universities* (redactiesecretaris Peter Denley) nauw betrokken zullen zijn bij dit initiatief. Het staat ook al vast dat aansluiting zal gezocht worden met het in Nederland op te starten project

'Onderwijsmethoden aan de universiteiten tot ca. 1795', waarover u elders in deze *Nieuwsbrief* meer kan lezen.

De term FASTI verwijst naar een eigentijdse benadering van historisch bronnenmateriaal en een reflectie op de eigen geschiedenis. In het Oude Rome werden de lijsten van hoge magistraten, priesters en legeroversten jaarlijks aangevuld en op steen gebeiteld. Nog steeds dienen deze lijsten, in hun definitieve vorm vastgelegd onder keizer Augustus, als eersterangsbron voor de vroege geschiedenis van Rome. In het 17de-eeuwse Leuven publiceerde de jurist, filoloog en historicus Valerius Andreas (1588-1655) een boek waarin hij naast wat geschiedenis van de universiteit, vooral uitgebreide lijsten gaf van professoren, promoti en andere academici. In 1650 verscheen de tweede versie met de titel *Fasti Academici studii generalis Lovaniensis, id est origo & institutio, rectores et cancellarii, conservatores, doctores & professores, fundatores & benefactores, resque aliquot memorabiles ejusdem Universitatis*. Valerius Andreas zag zijn biografieën annex bronnenverzameling als een logisch verlengstuk van zijn *Bibliotheca Belgica*, een bekend biografisch woordenboek. De historici van vandaag gebruiken zijn *Fasti* vooral als bronnenverzameling en als geschiedenis van de universiteit.

Met het project FASTI willen de initiatiefnemers een eigentijdse benadering van het bronnenmateriaal voor de universiteitsgeschiedenis bevorderen. De bestaande bronnen en literatuur dienen met de nieuwe technologische middelen ontsloten te worden; voor een aantal van deze projecten geldt de Oude Universiteit Leuven als testcase. Gepaard aan een reflectie over de eigen aard en finaliteit van universiteitsgeschiedenis moeten deze nieuwe methoden en technieken tot een vernieuwde geschiedenis van de universiteiten leiden.

Later zal nog bericht worden welke concrete initiatieven en projecten te verwachten zijn. Wie nu al meer inlichtingen wenst, kan zich wenden tot prof. Hilde De Ridder-Symoens, Universiteit Gent, Blandijnberg 2, 9000 Gent, tel +32(0)9.264.39.95, fax +32(0)9.264.41.82, e-mail Hilde.Symoens@rug.ac.be of Vrije Universiteit Amsterdam, De Boelelaan 1105, 1081 HV Amsterdam, tel +31(0)20.444.63.82, fax +31(0)20.444.65.00, e-mail ridderh@jet.let.vu.nl

(Marc Nelissen)

*Universiteit Utrecht
Commissie Geschiedschrijving*

Het is een tijdje stil geweest rond de Commissie Geschiedschrijving van de Universiteit Utrecht. Dat wil niet zeggen dat de commissie ook helemaal heeft stilgezeten. Eind maart zal een bundel verschijnen met als voorlopige titel *Beroep op de Wetenschap*. De bundel bevat artikelen over Utrechtse geleerden die voorbeelden zijn van het proces van vermaatschappelijking dat de wetenschap sinds het midden van de negentiende eeuw heeft doorgemaakt. Opzettelijk is niet gekozen voor de (potentiële) Nobelprijswinnaars, maar voor de practici. Aandacht wordt besteed aan: D.F. van Esveld (diergeneeskunde), J. d'Aulnis de Bourrouill (rechten), H.J. Hamaker (rechten), F.C. Donders (geneeskunde), H.R. Kruyt (wis- en natuurkunde: chemie), P. Harting (wis- en natuurkunde: biologie), Ch.H.H. Buys Ballot (wis- en natuurkunde: meteorologie), W.G. Brill (letteren: Nederlands) en G.W. Kernkamp (letteren: geschiedenis). Bij het verschijnen van de bundel zal een studiemiddag worden georganiseerd.

In verschillende faculteiten wordt inmiddels gewerkt aan een uitgebreidere facultaire geschiedschrijving. Daartoe zijn verschillende facultaire commissies aan de slag gegaan. Binnenkort zal ook gesproken worden over een samenwerking met het humanioraproject van de letterenfaculteit.

Contactpersoon van de "Commissie Geschiedschrijving UU" is: L.J. Dorsman, Onderwijs Instituut Geschiedenis, Kromme Nieuwe Gracht 66, 3512 HL Utrecht; tel. + (31)(0)30.253.64.41\605.49.04; e-mail: leen.dorsman@let.uu.nl

(Leen Dorsman)

*Rijksuniversiteit Groningen
Commissie Geschiedschrijving*

De Commissie Geschiedschrijving RUG heeft de afgelopen jaren diverse activiteiten ontplooid. Jaarlijks wordt rond een bepaald thema een studiedag georganiseerd. In 1997 was dit rond het verschijnen van het boek van Jensma en De Vries, 'Veranderingen in het Hoger Onderwijs in Nederland tussen 1815 en 1940' en dit jaar een studiedag over 'De vrouw en de studie' (zie voor een verslag elders in deze nieuwsbrief) naar aanleiding van het eeuwfeest van Magna Pete, de eerste vrouwelijke studentenclub. Samen met Studium Generale is een lezingencyclus georganiseerd rond het thema 'De tweede gouden eeuw'.

Eind 1997 rondde dr. B. Henkes haar vooronderzoek betreffende de universiteit in oorlogstijd af. Haar onderzoek was met name gericht op het verzamelen van gegevens door middel van vragenlijsten en interviews met oud-studenten. Het onderzoek heeft veel resultaat opgeleverd. Op basis hiervan kan het uiteindelijke onderzoek worden voortgezet. In de loop van 1999 zal een onderzoeker worden aangesteld voor de duur van twee jaar, die als opdracht krijgt het schrijven van de geschiedenis van de RUG in de periode 1930-1950.

Lopende projecten zijn: het samenstellen van een album studiosorum en een album promotorum, periode 1914-1945 en een album scholasticum over de periode vanaf de oprichting in 1614. Een ander project dat sinds een jaar loopt is de samenstelling van een bibliografie.

1999 is een lustrumjaar en ter gelegenheid hiervan verschijnt onder redactie van de commissie in juni een bundel opstellen over de geschiedenis van de RUG van 1914 tot heden.

Contactpersoon: Franck Smit, secretaris van de Commissie Geschiedschrijving RUG, Zwanestraat 33 9712 CK Groningen + (31)(0)50.363.55.63, e-mail f.r.h.smit@ub.rug.nl

(Franck Smit)

Nijmegen pakt uit

De Katholieke Universiteit Nijmegen, opgericht in 1923, bereikte in 1998 de vijfenzeventig-jarige leeftijd. Dit simpele feit is door een groot aantal auteurs aangegrepen om een onderzoek te entameren naar (aspecten van) de nog relatief korte, maar allerm minst kleurloze geschiedenis van deze instelling. Tot op heden verschenen bij gelegenheid van het vijftiende lustrum liefst acht boeken, enkele andere pennenvruchten zijn nog ter perse.

Opmerkelijk is dat het initiatief voor de studies telkens heeft gelegen bij aan de universiteit verbonden, of ten minste bij haar betrokken, wetenschappers dan wel ambtenaren. Het College van Bestuur, in een enkel geval ook een faculteitsbestuur, bleef steevast op passende afstand en beperkte zich tot het fourneren van middelen voor de totstandkoming van de meeste boeken. Met zoveel monografieën is de variatie vanzelf groot.

De onmiskenbaar belangrijkste, want breedst opgezette, publicatie is het tweedelige *Proeven van eigen cultuur. Vijfenzeventig jaar Katholieke Universiteit Nijmegen 1923-1998*, geschreven door de historicus dr. Jan Brabers (deel I: 1923-1960) en de cultuur- en godsdienstsocioloog prof. dr. O. Schreuder (deel II:

1960-1998). Thema in deze geschiedenis van de universiteit is de vraag hoe de Katholieke Universiteit bij de uitoefening van haar kerntaken, onderzoek en onderwijs, in de loop der – zo wisselende – tijden is omgegaan met de spanning en de (schijnbare) tegenspraak die in haar naam besloten ligt. Het idee voor dit werk, naar buiten gepresenteerd als het officiële 'gedenkboek', is afkomstig van Schreuder.

De overige boeken richten zich op onderdelen van de universiteitsgeschiedenis. Een oud-topambtenaar van de universiteit, mr. T.N.J.A. van Rijn, lanceerde de gedachte voor een studie naar de bouwgeschiedenis van de universiteit, die is uitgemond in *De trek naar het zuiden. Gebouwen van de Katholieke Universiteit Nijmegen 1923-1998* van de hand van de historicus drs. Rob Wolf. De titel heeft betrekking op de geleidelijke verplaatsing van de universiteit, aanvankelijk gevestigd in enkele monumentale panden in het historische centrum van Nijmegen, naar het in het zuiden van de stad gelegen bosrijke landgoed Heijendaal, waar zich heden ten dage een volledige campus bevindt. Wolf schenkt aandacht aan de bouwkundige eisen die het wetenschapsbedrijf stelt, aan de architectuur van de gebouwen en aan de – vaak politiek geladen – besluitvorming rond de totstandkoming van het universitaire gebouwencomplex.

De neerlandicus drs. Jos Joosten schreef een gedegen impressie van de beoefening der neerlandistiek in het Nijmeegse onder de titel *Lijnen en breuken. Een kleine historische beschouwing over het Nijmeegse Instituut Nederlands*. Dr. Peer Meurkens, antropoloog, volbracht hetzelfde voor de culturele antropologie: *Vragen omtrent de mensheid. Culturele antropologie in Nijmegen 1948-1998*. De historica drs. Marjet Derks en de classica dr. Saskia Verheesen-Stegeman deden een wetenschappelijk portret van de fameuze Nijmeegse classica Christine Mohrmann (medegrondlegger en vormgever van de 'École de Nimègue') het licht zien: *Wetenschap als roeping. Christine Mohrmann (1903-1988), classica*.

Onder redactie van de kunsthistoricus drs. Niels Coppes schreef een groepje kunsthistorici en historici een bundel opstellen over de wederwaardigheden van het wapen van de universiteit: *75 jaar gewapende identiteit 1923-1998. Wapen en beeldmerk van de Katholieke Universiteit Nijmegen*. Geen geschiedschrijving in letterlijke zin, maar wel een historische bron van eminent belang is het, op initiatief van universiteitsbibliothecaris dr. A. Laeven, door drs. A.J.M. Dobbelaer (hoofd van de afdeling catalogisering van de bibliotheek) samengestelde *Hora est. Bibliografie der proefschriften Katholieke Universiteit Nijmegen 1923-1998*. Voorafgegaan door enkele statistische beschouwingen van Dobbelaer worden in dit lijvige boekwerk de titels (vergezeld van data, namen van de promovendi en de promoti, enzovoorts) van alle in Nijmegen tussen 1923 en het einde van het

academisch jaar 1997-1998 verdedigde proefschriften opgesomd. Aldus biedt Hora est niet alleen een schat aan feitelijke gegevens, maar geeft het ook fraai inzicht in de welhaast onmetelijke veelzijdigheid van de aan de universiteit beoefende wetenschap.

Ten slotte verdient het onder redactie van de filosoof Hennie Corman verschenen *Nijmeegse Gezichten. Vijfenzeventig jaar Katholieke Universiteit* aandacht. Hierin worden portretten geschetst van 25 historische figuren, gezichtsbepalende geleerden uit het verleden van de Nijmeegse universiteit. In de meeste gevallen zijn de teksten gemaakt door illustere leerlingen, of adepten, van de gebiografeerden. Zo schrijft Jan Leijten over Egidius van der Heijden, Herman van Run over Robert Regout, Kees Fens over Anton van Duinkerken, Anton Weiler over Reinier Post en Louis Rogier, Dries van Agt over Willem van der Grinten. Ofschoon niet van wetenschappelijk gehalte, zijn de portretten vaak mooi en indringend; bovendien bevatten zij veel waardevolle informatie.

Met dat al is de koek nog niet eens op. Zo staat van de theoloog dr. Lodewijk Winkeler *De theologische faculteit van de Katholieke Universiteit Nijmegen. Een beknopte geschiedenis (1923-1992)* op het punt van verschijnen (in: *Jaarboek van het Katholiek Documentatie Centrum* 27 (1997)); hetzelfde geldt voor een – wat luchtiger – vademecum van de Faculteit der Letteren, gemaakt door de historicus dr. Ton van de Sande. Voorts is een bundel over de geschiedenis van de theologiebeoefening in Nijmegen op stapel gezet door zittende hoogleraren en wetenschappelijk medewerkers van de Faculteit der Godgeleerdheid.

Over de voor de hand liggende vraag, hoe deze plotselinge hausse in de belangstelling voor de geschiedenis van de eigen universiteit is te verklaren, valt, zo lijkt het, slechts te speculeren. Voorlopig kan worden volstaan met de verheugende vaststelling dat dit lustrum iets blijvends, in ieder geval meer dan de gebruikelijke academische plechtigheden, heeft opgeleverd. Zaak is nu die belangstelling vast te houden en te cultiveren, los van zich aandienende lustra. Wat dat aangaat, kan men voorzichtig optimistisch zijn. Eerder genoemde Schreuder heeft een geschiedenis van de Faculteit der Sociale Wetenschappen in voorbereiding, Brabers een geschiedenis van de Faculteit der Geneeskunde, te verschijnen in 2001. Ook op biografisch vlak bestaan goede voornemens. Het bovengenoemde boek over Christine Mohrmann is nog maar het eerste deel van een onder auspiciën van de Stichting Echo beoogde reeks onder de titel *Vrouwen van formaat*, waarin katholieke vrouwelijke geleerden zullen worden geportretteerd. Daarbij gaat het overigens niet alleen om aan de Nijmeegse universiteit verbonden vrouwen; zo zal op afzienbare termijn een korte monografie over de Utrechtse geografe Jacoba Hol verschijnen. Vermoedelijk is

dit rijtje van plannen niet uitputtend. Des te meer reden om te concluderen dat zelfs een relatief jonge, klassieke universiteit amper aanleiding geeft tot historisch onderzoek.

Contactadres voor KUN is Jan Brabers, Katholiek Documentatiecentrum, Postbus 9102 6500 HC Nijmegen + (31)(0)24.361.24.13, e-mail: jabrab@kdc.kun.nl

(Jan Brabers)

Universiteit Maastricht

De Universiteit Maastricht bestaat nog geen vijftieng jaar. Vergeleken de vier 'klassieke' universiteiten, heeft zij dus nog nauwelijks geschiedenis gemaakt. In 1974 ging de Achtste Medische Faculteit officieus van start, maar pas twee jaar later kreeg de, toen nog Rijksuniversiteit Limburg, een wettelijke regeling. In 2001 is het daarom groot feest. Wellicht dat de behoefte om terug te blikken onlosmakelijk verbonden is met het naderen van een zekere leeftijd. Hoe dit ook zij, binnen de Universiteit Maastricht is men zich van de noodzaak bewust om – zo ongeveer dus vanaf haar begin – zorgvuldig om te springen met het culturele en wetenschappelijke erfgoed. Het rapport *Om het academisch erfgoed* van mei 1996, opgesteld in opdracht van de Staatssecretaris OCenW, was aanleiding voor het College van Bestuur van de Universiteit Maastricht om de Werkgroep Museale Functies in het leven te roepen.

Deze werkgroep ging in maart 1997 van start met de opdracht na te gaan hoe de Universiteit Maastricht haar geschiedenis kan en moet documenteren voor toekomstige onderzoekers en belangstellenden. Hoe kunnen de documenten het beste bewaard worden? Welke mogelijkheden bestaan er om deze te raadplegen? Kortom, hoe zit het met de toegankelijkheid en de mogelijkheden van presentatie? In de Werkgroep zitten representanten van het College van Bestuur, van het Archief Documentatie en Postzaken, van de Universiteitsbibliotheek, van Public Relations & Voorlichting en van de Faculteit der Cultuurwetenschappen. Op dit moment is de werkgroep bezig met de afronding van het rapport *Inventarisatie Museale Collecties Universiteit Maastricht*, waarin per dienst en per faculteit de aanwezige literaire, audiovisuele en corporele documenten zijn vermeld; uiteraard komt daarbij telkens de kwestie aan de orde, in hoeverre die documenten al dan niet goed bewaard en toegankelijk zijn. Belangwekkend is de schitterende jezuïetencollectie van de Universiteitsbibliotheek, die uit maar liefst circa

250.000 boekbanden over de periode 1488 – 1973 bestaat; voornamelijk op het gebied van theologie, filosofie, geschiedenis, letterkunde, rechten en diverse sociale wetenschappen. De werkgroep stuit daarmee echter direct op het probleem van ontsluiting: slechts de helft van de titels is nog maar opgenomen in de Gemeenschappelijke Geautomatiseerde Catalogus; de rest staat op een kaartsysteem met alleen de auteur als zoekleutel. Waar kunnen de middelen worden gevonden om vaart te zetten achter dit ontsluitingsproject? Een ander probleem is het toegankelijk maken van het fotoarchief van de universiteit. Dat moet hoognodig gebeuren omdat nu nog – voordeel van een jonge universiteit – mensen leven die de foto's kunnen plaatsen.

De Werkgroep Museale Functies heeft daarnaast de organisatie in handen van de in februari 1999 te openen 'museale ruimte', om het wellicht in dit geval te pretentieuze woord universiteitsmuseum te omzeilen. De ruimte bestaat uit ongeveer vijftig vierkante meter en bevindt zich in de zojuist door de Universiteit in gebruik genomen Minderbroedersberg 4-6. De museale ruimte zal alleen tijdens de 'normale' kantooruren geopend zijn. De eerste tentoonstelling heeft de geschiedenis van het gebouw tot onderwerp. Dit was oorspronkelijk een Franciscaner kerk met klooster (uit 1699), later vonden hier onder andere het Huis van Bewaring en het Paleis van Justitie onderdak. Nu zitten het bestuurscentrum en de aula van de Universiteit Maastricht met binnenkort dus de museale ruimte in de Minderbroedersberg. Het is trouwens typerend voor de Universiteit Maastricht dat zij bij voorkeur oude, vaak monumentale panden betreft om deze als het ware nieuw leven in te blazen. Zij ziet ook in die zin een culturele functie voor zich weggelegd. De onderwerpen van de volgende tentoonstellingen liggen nog niet vast, al zijn er plannen en ideeën genoeg. Het ligt in ieder geval in de bedoeling om steeds thema's bij de kop te nemen die in relatie staan met de geschiedenis van de universiteit.

Contactpersoon: Annemieke Klijn, coördinator Werkgroep Museale Functies, Faculteit der Cultuurwetenschappen, Universiteit Maastricht, Postbus 616, 6200 MD Maastricht. Tel. +31(0)43.388.32.32; e-mail: annemieke.klijn@history.unimaas.nl

(Annemieke Klijn)

Geschiedschrijving van de Vrije Universiteit Amsterdam

De daadwerkelijke voorbereiding van een historisch gedenkboek over 125 jaar Vrije Universiteit Amsterdam en de daarmee samenhangende publicitaire

activiteiten in het kader van dit lustrum in 2005 is begonnen. Het College van Bestuur heeft daarvoor per januari 1999 een coördinator benoemd. Het is de Utrechtse historicus dr. M(arc) F. M. Wogens (34), die onder leiding van een universitaire wetenschappelijke begeleidingscommissie een raamplan gaat uitwerken. Dat raamplan werd opgezet door de begeleidingscommissie en najaar 1998 in grote lijnen positief beoordeeld door het College van Bestuur. In het raamplan deed de begeleidingscommissie de aanbeveling een centrale historicus-coördinator aan te stellen om zo een efficiënte gang van zaken te bevorderen. De coördinator krijgt passende praktische ondersteuning van een nog aan te stellen medewerker. Beiden zijn parttime-medewerkers (drie dagen per week) en ressorteren onder de dienst Voorlichting en Externe Betrekkingen.

Het raamplan omvat in hoofdzaak de uitgave van een wetenschappelijk gedenkboek dat een moderne, integrale geschiedenis van de VU weergeeft: de ontwikkeling van de universiteit als instelling voor wetenschappelijk onderzoek en onderwijs, haar levensbeschouwelijke signatuur, cultuur en plaats in de samenleving. Bestaande lacunes in de VU-geschiedenis moeten daarvoor worden gedicht via deelpublicaties vooraf. Behalve een wetenschappelijk gedenkboek zal met name een 'publieksboek' worden uitgegeven, waarin aan de hand van fotomateriaal een wandeling door de historie van de universiteit wordt gemaakt. Deze uitgave is bestemd voor een breed publiek. De dienst Voorlichting en Externe Betrekkingen draagt de zorg voor de praktische uitgave van de beoogde publicaties.

De wetenschappelijke begeleidingscommissie staat onder voorzitterschap van de historica mw. prof. dr. H.J.M.L. de Ridder-Symoens, specialiste in universiteitsgeschiedenis en heeft als leden prof.dr. W.Th.M. Frijhoff, hoogleraar geschiedenis van de nieuwe tijd, en prof.dr. J. de Bruijn, bijzonder hoogleraar parlementaire geschiedenis en directeur van het Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlands Protestantisme (van 1800 tot heden), de socioloog prof.dr. D.Th. Kuiper, het hoofd van de dienst Voorlichting en Externe Betrekkingen (vacature), en mr. J.L.K. van der Veen, bestuurs- en wetenschapsvoorlichter bij de dienst Voorlichting en Externe Betrekkingen, secretaris.

Contactadres Commissie 'Gedenkboek VU 125': Vrije Universiteit, Voorlichting en Externe Betrekkingen, mr. J.L.K. van der Veen, 1D-04, De Boelelaan 1107, 1081 HV Amsterdam, tel. +31(0)(20)444.56.60, fax +31(0)(20)444.56.55 of e-mail jlk.van_der_veen@dienst.vu.nl.

Contactadres Coördinator 'Gedenkboek VU 125': Vrije Universiteit, p/a Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlands Protestantisme, dr. M.F.M. Wogens, 1B-40, De Boelelaan 1105, NL-1081 HV Amsterdam, tel.

+31(0)(20)444.52.75, fax +31(0)(20).444.56.11, of e-mail mfm.wingens@dienst.vu.nl.

(Jan van der Veen)

*Universiteit van Amsterdam
Commissie Geschiedschrijving*

Het werk van de Commissie geschiedschrijving heeft inmiddels tot enkele publicaties geleid, die alle bedoeld zijn om een basis te leggen zodat ter gelegenheid van het 125 jarig bestaan in 2002 een nieuwe samenvattende geschiedenis van de universiteit kan verschijnen.

Het boek over de universiteit in en rond de Tweede Wereldoorlog, waarvoor dr. P.J. Knegtmans in 1993 de opdracht kreeg, verscheen onlangs onder de titel *Een kwetsbaar centrum van de geest: de Universiteit van Amsterdam tussen 1935 en 1950* (zie elders in deze *Nieuwsbrief*). Vorig jaar verscheen de bundel *Athenaeum Illustre: elf studies over de Amsterdamse Doorluchtige school, 1632-1877* onder redactie van E.O.G. Haitsma Mulier e.a. Deze bundel is te beschouwen als aanvulling op en nuancering van het gedenkboek dat verscheen bij het derde eeuwfeest van de instelling in 1932.

Voorts leverde de commissie financiële bijdragen om onderzoek en publicaties mogelijk te maken, zoals aan het dit najaar bij het vijftigjarig bestaan van het Amsterdamse universiteitsblad *Folia* verschenen boek (Jos Dohmen, *Academische toestanden: de Universiteit van Amsterdam gezien volgens vijftig jaar Folia*), een in opdracht van het AMC door Annet Mooy geschreven boek over 325 jaar academische geneeskunde in Amsterdam (in het najaar van 1999 te verwachten) en een promotieonderzoek van Isabel de Sivera van der Sluijs naar de loopbanen van naoorlogse studenten van de UvA. De commissie heeft inmiddels Knegtmans de opdracht verleend de in 2002 te verschijnen instellingsgeschiedenis te schrijven.

Ook het in deze *Nieuwsbrief* omschreven onderzoeksproject van Dirk van Miert over het onderwijs aan het Athenaeum in de periode 1632-1704 vindt plaats dankzij ondersteuning van de Commissie geschiedschrijving.

Contactpersoon voor de Commissie Geschiedschrijving UvA is dr. P.J. Knegtmans, Herengracht 514, 1017 CC Amsterdam, +(31)(0)20.525.33.42.

(Peter Jan Knegtmans)

Promotieonderzoek Dirk van Miert

*Studeren in de Gouden Eeuw**Het onderwijs aan het Amsterdamse Athenaeum Illustre in de periode 1632 – 1704
in zijn cultuurhistorische context*

Vanaf 1 januari 1999 wordt aan de Universiteit van Amsterdam gewerkt aan een promotieonderzoek naar de studentenpopulatie en het onderwijs van het Amsterdamse Athenaeum Illustre in de zeventiende eeuw.

Vele onderzoekers hebben hun teleurstelling geuit over het ontbreken van een matriculatielijst van het Athenaeum tot 1799. Deze lacune blijkt telkens weer een obstakel te zijn in het onderzoek naar het functioneren van het Athenaeum. Middels een student-assistentschap werd ondergetekende in 1997 belast met het vergaren van zoveel mogelijk namen uit de periode 1632-1799. Incidentele bibliografische hulpmiddelen en vooral het zich op de UBA bevindende apparaat-Van der Woude (een kaartstelsel met de vindplaatsen van Nederlandse oraties en disputaties vóór 1801), tezamen met autopsie van het in Amsterdam voorhanden zijnde materiaal, leverde een "Voorlopige lijst van studenten aan het Athenaeum Illustre (1632-1799)" op (de lijst is op aanvraag bij ondergetekende te verkrijgen).

Uit die lijst bleek vooral voor de periode 1632-1704 een relatief grote hoeveelheid bronnen te bestaan. De vele aanknopingspunten die dit materiaal (voornamelijk disputaties van studenten) biedt, het feit dat er in de tijd na 1704 een miniem aantal docenten was, tezamen met de omstandigheid dat de periode in de Gouden Eeuw valt, verlenen dit tijdsbestek een zekere eenheid en afbakening. Het aantal voor deze periode aangetroffen studentnamen (213) en de aard van het bronmateriaal maken het mogelijk nader onderzoek te doen naar de studenten van het Athenaeum en naar het functioneren daarvan als instelling voor academisch onderwijs in Amsterdam. In het verleden is dat niet gebeurd omdat de bronnen enerzijds onbekend en onvindbaar, anderzijds moeilijk toegankelijk waren vanwege de taal, het Latijn.

Belangrijkste bron voor de aantallen en de herkomst van de studenten vormen de disputaties die zij aan het Athenaeum hebben gehouden. Sommige hoogleraren aan het Athenaeum besteedden bijzondere aandacht aan de uitgave van deze presentaties. Van veel studenten wordt behalve de volledige naam, ook vaak vermeld uit welke stad of zelfs welk land ze afkomstig zijn. De datum van een voordracht geeft een zekere indicatie omtrent het tijdstip en soms omtrent de duur van het verblijf aan het Athenaeum.

Uit voor- en nawerk (opdrachten en lofdichten) kunnen conclusies worden getrokken betreffende de familieleden van de student en de door hen uitgeoefende beroepen alsook omtrent de banden van de student met medestudenten. De

inhoud van de disputaties geeft informatie over het lesprogramma van het Athenaeum. Andere primaire bronnen zullen oraties en andere publicaties van hoogleraren zijn, de aan het Athenaeum gewijde passages in reisbeschrijvingen van buitenlanders, Alba Amicorum en gedichtenbundels met Amsterdamse bijdragen, alsmede enkele omvangrijke familiearchieven in het Gemeentearchief. In concreto zullen in het onderzoek vragen aan de orde komen als: Hoe was het onderwijs aan het Athenaeum georganiseerd? Van wie kregen de studenten les en in welke vakken? Waren sommige vakken belangrijker dan andere? Hoe vond kennisoverdracht plaats? Hoe werd de kennisoverdracht getoetst? Hoe lang verbleven studenten doorgaans aan het Athenaeum? Waar kwamen zij vandaan: uit Amsterdam, uit andere steden of wellicht zelfs uit het buitenland? Uit wat voor milieu waren met name de Amsterdammers afkomstig? Zijn ze na hun studie aan het Athenaeum doorgestroomd naar één der universiteiten in binnen- of buitenland? Zo niet, welke beroepen zijn zij gaan uitoefenen en is er een relatie tussen de gevolgde vakken en deze beroepen waarneembaar? Zo ja: zijn er patronen in de doorstroom te ontdekken? In hoeverre telde het Athenaeum mee in het Nederlandse academische landschap en in hoeverre had het ook aantrekkingskracht op buitenlandse bezoekers? Wat was de educatieve en de culturele betekenis van het Athenaeum voor Amsterdam?

De *Commissie Geschiedschrijving UvA* is verantwoordelijk voor de financiering van het onderzoek, dat is ondergebracht bij het *Instituut voor Cultuurgeschiedenis*.

Begeleidingscommissie: Prof.dr. Chris L. Heesakkers, Prof.dr. Leo Noordegraaf, Dr. P  j   Knegtman

Uitvoerder: Drs. Dirk K.W. van Miert (doctoraal Latijnse Taal- en Letterkunde, specialisatie Neolatijn), Cabotstr. 7-2, NL-1057 VN Amsterdam, tel. +31(0)(20).612.08.71; e-mail: s9243143@let.uva.nl; standplaats: Universiteit van Amsterdam, Vakgroep Historische Nederlandse Letterkunde, Spuistraat 134, 1012 VB Amsterdam

(Dirk van Miert)

Academie keert terug in Franeker

In de oude academiestad Franeker is gisteren een nieuw onderzoeksinstituut van de Friese vestiging van de universiteit van Twente geopend. Dit 'Cartesius Instituut' is een onafhankelijke dochter van het Twentse Centrum voor Schone Technologie en Milieubeleid. het nieuwe kenniscentrum richt zich op de ontwikkeling van nieuwe milieuvriendelijke producten en technologieën. De Universiteit van Twente heeft al dertien jaar een dependance in Leeuwarden, waar eerstejaars studenten hun propedeuse kunnen volgen. Met de vestiging van het Friese onderzoeksinstituut in het oude stadhuis krijgt Franeker na bijna 200 jaar weer een universitair instituut binnen zijn grenzen. Tussen 1585 en 1811 bezat het een vermaarde universiteit, waar onder meer de Franse natuuronderzoeker en wiskundige Descartes aan verbonden was. Het Cartesius Instituut is een initiatief van de toenmalige Friese commissaris der koningin L. Hermans - die als minister van het onderwijs het instituut gisteren opende - en de rector magnificus van de UT, prof. F. van Vught. Volgens zakelijk directeur L. van der Ven is voor Franeker gekozen gezien de universitaire traditie, kleinschaligheid en de gunstige ligging ten opzichte van Leeuwarden en Amsterdam.

(Overgenomen uit NRC Handelsblad van 10 november 1998)

Nieuwe publicaties / Publications récentes

O. Weijers, *Le maniement du savoir. Pratiques intellectuelles à l'époque des premières universités (XIIIe-XIVe siècles)*, Studia Artistarum, Subsidia (Brepols; Turnhout 1996). ISBN 2-503-50531-7

Voor de lezers van deze Nieuwsbrief is Olga Weijers geen onbekende. Met de regelmaat van een klok publiceert ze of redigeert ze boeken die betrekking hebben op diverse aspecten van het intellectuele leven in de late Middeleeuwen. Enerzijds zijn er de talrijke werken die licht werpen op de gebruikte terminologie, zowel wat de instellingen voor hoger onderwijs, als de onderwijsvormen zelf betreft. Anderzijds richt O. Weijers haar onderzoek meer specifiek op het onderwijs zelf, inhoud en methodiek (de *pratiques intellectuelles*). Zij concentreert zich hiervoor op de Universiteit van Parijs, meer specifiek in de dertiende en veertiende eeuw.

Uit ondermeer Weijers' onderzoek blijkt dat de artesfaculteit in de eerste twee eeuwen een propaedeutische faculteit was. Jongeren moesten er een aantal vaardigheden, begrippen en mechanismen aanleren, vooraleer zich te specialiseren in een van de hogere faculteiten, of in het beroepsleven te stappen. Dit weerhield de artesfaculteit niet om ook een volwaardige filosofische opleiding te geven waarbij de studenten leerden nadenken en redeneren met geëigende intellectuele instrumenten (*les outils du travail intellectuel*).

In haar laatste boek, *Le maniement du savoir*, heeft O. Weijers voor een originele vorm gekozen. Daardoor is het ook erg toegankelijk voor niet-specialisten en heel nuttig bij het hedendaagse onderwijs.

In het hier voorgestelde boek behandelt O. Weijers veertien thema's die enerzijds betrekking hebben op het onderwijs in de Parijse artesfaculteit en anderzijds op intellectuele arbeid in het algemeen. De auteur blijft zeer dicht bij de bronnen. De geciteerde literatuur heeft vooral een aanvullende of vergelijkende functie. Ieder thema wordt in enkele bladzijden behandeld. Interessant is dat ze theorie en praktijk met elkaar confronteert. Tussen de 'wettelijke' en de 'werkelijke' academische wereld gaapte nogal eens een grote kloof. Uitvoerige citaten uit uitgegeven en onuitgegeven bronnen worden in vertaling in de tekst gegeven. Ze moeten de tekst ondersteunen en illustreren. In bijlage zijn de fragmenten in de originele taal (Latijn en Middelfrans) afgedrukt.

Ieder hoofdstuk eindigt met een selectieve bibliografie en met een meer uitvoerige bronillustratie. De bedoeling is om de lezer/gebruiker meer

vertrouwd te maken met de bronnen. Een of meer bladzijden uit verschillende bronsoorten worden afgedrukt en de bron als dusdanig becommentarieerd.

Het boek wordt afgesloten met een index op Middeleeuwse auteurs en anonieme werken.

Nog maar eens heeft O. Weijers een bewijs gegeven van haar grote vertrouwdheid met het intellectuele leven in de late Middeleeuwen, en meer specifiek met de werking van de Parijse artesfaculteit. Dit boek zal dankbaar gebruikt worden door eenieder die een middeleeuwse wetenschappelijke auteur bestudeert en op zoek is naar de context waarbinnen het werk tot stand is gekomen. Want het hoeft niet benadrukt dat de gegevens die uit het Parijse materiaal naar voorkomen *mutatis mutandis* ook voor andere artesfaculteiten gelden. De meeste Noord-West-Europese universiteiten en artesfaculteiten hebben immers bij het opstellen van hun statuten inspiratie gezocht bij het Parijse *studium generale*. Buitendien is de kans groot dat in de dertiende en veertiende eeuw voor docenten aan artesfaculteiten Parijs hun leerschool is geweest.

Bestudeerde thema's: Le programme d'enseignement à la Faculté des arts: règles et réalité; Les auteurs de base et les manuels; les cours: méthodes et pratiques; La méthode de la 'questio'; La 'disputatio': méthode d'enseignement et de recherche; Les exercices et les 'sophismata'; L'élaboration de disciplines systématiques; les examens et les cérémonies: règles et pratiques; La langue: instrument et objet d'enseignement; L'oral et l'écrit dans les universités médiévales; Les dictionnaires, érudits et pratiques; Les répertoires et les index: une mentalité nouvelle; Les classifications du savoir; Mise en page des textes universitaires: les images et les diagrammes.

(Hilde de Ridder-Symoens)

Paul J.J.M. Bakker, "Les *palaestrae* de Jean de Spello: exercices scolaires d'un maître en médecine à Pérouse au XIVe siècle", *Early Science and Medicine. A Journal for the Study of Science, Technology and Medicine in the Pre-modern Period*, 3 (1998) 289-322.

In verband met onderwijstechnieken wil ik de lezer wijzen op een recent verschenen artikel van Paul Bakker dat sommige universiteitshistorici zou kunnen ontgaan. Over de onderwijsvorm van de *palaestra* is weinig geweten. Enkele bladzijden hierover zijn te lezen bij A. Maierù, *University Training in*

Medieval Europe, (Leiden 1994), pp. xiii, 63, 129-131. Volgens deze auteur worden er aan Italiaanse universiteiten - en alleen daar - vastendisputaties georganiseerd die *palaestrae* worden genoemd. In geschrifte zijn er nauwelijks sporen van terug te vinden. Om die reden is het des te gelukkiger dat P. Bakker twee *palaestrae* van een veertiende-eeuwse hoogleraar geneeskunde, Johannes de Spello, van Perugia heeft uitgegeven.

In een verhelderende inleiding op de tekstuitgave wordt uitvoerig ingegaan op het verschijnsel. Ondanks het feit dat de functie van de *palaestrae* louter didactisch is geven ze een goed beeld van de intellectuele activiteiten van een medische faculteit in de dertiende eeuw. P. Bakker is in de statuten van de *universitates* van Bologna, Perugia en Florence op zoek gegaan naar informatie over de *palaestrae*. Daaruit blijkt dat het om dagelijkse disputen gaat tijdens de vastenperiode die gehouden worden door de doctoren in filosofie, logica en medicijnen. Over de auteur Johannes de Spello is weinig geweten. De vragen en problemen die in de *palaestrae* behandeld worden zijn te relateren aan de standaardwerken die in het onderwijs gebruikt worden.

(Hilde de Ridder-Symoens)

Geschiedenis van de wetenschappen in België van de Oudheid tot 1815 (Gemeentekrediet; Brussel, 1998), 464 blz., ISBN 90 5066 183 1, 2500 BEF (voor het buitenland verkoop uitsluitend via de boekhandel).

Aussi disponible en français sous le titre *Histoire des sciences en Belgique de l'Antiquité à 1815*, ISBN 2 87193 258 1.

Volgens de uitgever is er sinds het baanbrekende werk van Quetelet (1864) over de geschiedenis van de wetenschappen in België - uiteraard te begrijpen als 'de gebieden die vandaag België vormen' - geen algemene synthese meer verschenen die tegelijk toegankelijk is voor iedereen en gebaseerd is op de recentste onderzoeksresultaten. Dit rijkelijk uitgegeven boek moet deze lacune opvullen.

Inhoud:

De erfenis der antieken: van de Oudheid tot de *De revolutionibus* van Copernicus

Robert Halleux, *Inleiding*

Robert Halleux, *Het antieke erfgoed en de voortleving ervan in de Vroege Middeleeuwen*

Robert Halleux, *Lotharingse wiskundeschool en de opkomst van de Arabisch-Latijnse wetenschap in de 11de en de 12de eeuw*

Gerard Verbeke, *Het Belgisch aristotelisme en de wetenschappen*

Baudouin Van den Abeele, *De wetenschappen en de geneeskunde buiten het aristotelisme*

Jan Vandersmissen & Robert Halleux, *De wetenschappelijke belangstelling, begin 12de-eind 15de eeuw*

De wetenschappelijke revolutie: van Copernicus tot Newton

Robert Halleux, *Inleiding*

Carmélia Opsomer & Robert Halleux, *Wetenschappelijke instellingen en netwerken*

Paul Bockstaele, *De wiskunde*

Fernand Hallyn, *De kosmologie. Van Gemma Frisius tot Wendelen*

Robert Halleux, *De verstomming van het kosmologische debat na de veroordeling van Galilei*

Patricia Radelet-De Grave, *De natuurkunde*

Hossam Elkhadem, *De cartografie*

Koenraad Van Cleempoel, *De Leuvense school van instrumentenmakers in de 16de eeuw*

Carmélia Opsomer & Robert Halleux, *De natuurwetenschappen, de scheikunde en de geneeskunde*

Geert Vanpaemel, *De verspreiding van het cartesianisme*

Noël Golvers, *Het werk van de jezuiteten in China en de uitvoer van "Belgische" wetenschap*

Op de drempel van de moderniteit

Robert Halleux, *Inleiding*

Carmélia Opsomer & Robert Halleux, *Wetenschappelijke instellingen en netwerken*

Geert Vanpaemel, *De ontvangst van het newtonianisme*

Brigitte Van Tiggelen, *De natuurwetenschappen en de scheikunde*

Chantal Tilmans-Cabiaux, *De geneeskunde*

Hossam Elkhadem, *De cartografie*

Marie-Thérèse Isaac & Claude Sorgeloos, *De verspreiding van de wetenschappen in de centrale scholen*

Robert Halleux, *Besluit*

Geert Vanpaemel, *Bijlage. Wetenschapsgeschiedenis in België*

(Marc Nelissen)

Peter Baggen, *Vorming door Wetenschap. Universitair onderwijs in Nederland 1815-1960* (Eburon; Delft 1998), 204 p., ISBN 90 5166 650 0

In de periode 1815-1960 is drie keer door wetgeving de structuur van het hoger onderwijs/universitair onderwijs aangepast. In 1815 door invoering van het Organiek Besluit, in 1876 door invoering van de wet op het Hoger Onderwijs en in 1960 door invoering van de wet op het Wetenschappelijk Onderwijs. Peter Baggen (1961) analyseert in zijn oorspronkelijk als proefschrift verschenen studie, de pedagogische idealen die aan deze drie wetten ten grondslag hebben gelegen. Baggen onderzoekt in zijn boek de aanname dat de universiteiten van Nederland lange tijd Ivoren Torens zijn geweest die in de jaren zestig plotseling onder druk komen te staan. Hij zet vraagtekens bij de door velen onderschreven mening dat het universitaire onderwijs voor 1960 als stabiel kan worden gekenmerkt en dat universiteiten instellingen waren waar het ideaal van vorming door wetenschap heerste. De centrale vraagstelling in zijn proefschrift is (p.16): 'zijn de doelstellingen en de structuur van het hoger onderwijs in Nederland gedurende de negentiende eeuw en grote delen van de twintigste eeuw ongewijzigd gebleven en hebben zij meer of minder diepgaande veranderingen ondergaan?'. Baggen beantwoordt deze vraag aan de hand van een onderzoek naar de vormingsidealen die ten grondslag hebben gelegen aan de wetgeving en hoe die vormingsidealen zich tot elkaar verhouden. Op deze manier is inzicht te verkrijgen of er al dan niet sprake is van continuïteit in het onderwijs aan de Nederlandse universiteiten tussen 1815 en 1960.

Na een inleidend hoofdstuk analyseert hij op deze wijze de wetgeving van 1815, 1876 en 1960 in aparte hoofdstukken om in het vijfde en laatste hoofdstuk conclusies te trekken. De belangrijkste constatering is dat de vormingsidealen van 1815, 1876 en 1960 diepgaand van elkaar verschillen en dat van continuïteit of onveranderlijkheid geen sprake is. Baggen toont overduidelijk aan dat de discussie die de afgelopen decennia is gevoerd over de herstructurering van het universitaire onderwijs daardoor op ondeugdelijke grondslagen berust.

(Franck Smit)

Jacqueline Kampman, *Door Studieband Vereend. De Geschiedenis van de G.V.S.C. Magna Pete* (Profiel; Groningen 1998), 185 p., ISBN 90 5294 168 8

Op 1 november 1898 is de Groningse Damesstudenten Debating Club opgericht, de eerste vrouwelijke studentenvereniging in Nederland. Dit boek richt zich vooral op de interne geschiedenis van Magna Pete en geeft een beschrijving van het clubleven. Hoe gaven de vrouwelijke studenten vorm aan hun positie in de studentenwereld? In de eerste hoofdstukken is beschreven hoe de eerste generatie studentes hun positie veroverden en hun acceptatie een feit werd. Nadat deze horde is genomen ontwikkelt Magna Pete zich als een equivalent van de mannelijke studentenverenigingen. De vrouwenkwestie waardoor de eerste generatie zich nog heel duidelijk liet leiden, raakt op de achtergrond. De studentes manifesteerden zich als 'normale' studenten en wilden als zodanig benaderd worden.

Naast de beschrijving van de ontwikkeling van het clubleven is een apart hoofdstuk gewijd aan de oorlogsperiode en een apart hoofdstuk aan de plaats van de niet-academische studentes, de zogenoemde M.O.'ers.

De geschiedenis van Magna Pete eindigt in 1970. Het idee voor een vereniging alleen voor vrouwelijke studenten bleek inmiddels achterhaald. In dat jaar fuseert de club met de mannelijke studentenvereniging Vindicat atque Polit.

(Franck Smit)

Proeven van eigen cultuur. Vijfenzeventig jaar Katholieke Universiteit Nijmegen 1923-1998. Deel 1 '1923-1960' door Jan Brabers; deel 2 '1960-1998' door O. Schreuders (Valkhof Pers; Nijmegen, 1998), 392 + 539 p., ISBN 90 5625 040 X

Voor het eerst is de geschiedenis van de Katholieke Universiteit Nijmegen samenhangend beschreven in een lijvig werk – zonder bijlagen ruim 800 pagina's – opgedeeld in twee banden. Met de voorbereiding is al in 1992 begonnen op initiatief van de auteur van het tweede deel, prof. dr. O. Schreuder. Hij ontwikkelde ook de opzet voor deze geschiedschrijving. Bijzonder daarbij is dat deze ook uitgebreid ter discussie is gesteld en is besproken op een speciaal hieraan gewijd symposium in november 1995. Later zijn de bijdragen van die studiedag gepubliceerd in *Ex Tempore*, 15 (1996) nr 43.

De twee delen zijn chronologisch van opzet en nadrukkelijk is het accent gelegd op de interne geschiedenis, de ontwikkeling van de universiteit zelf. In deel 1 wordt in een drietal hoofdstukken de ontstaansgeschiedenis, de vestiging (de

periode 1923-1945) en de schaalvergroting beschreven. De KUN ging van start met drie faculteiten: theologie, rechten en letteren. Na de oorlog is dit uitgebreid met een medische en natuurwetenschappelijke faculteit. In 1960 bedroeg het aantal studenten een kleine drieduizend en telde het docentencorps ruim honderd hoogleraren en lectoren. Auteur van het eerste deel is de historicus Jan Brabers die in 1994 reeds de geschiedenis van de rechtenfaculteit had geschreven.

In deel 2 is in een zevental hoofdstukken de periode tot 1998 beschreven. Auteur is de emeritus hoogleraar O. Schreuder, cultuur- en godsdienstsocioloog die de ontwikkelingen in de jaren zeventig en tachtig van zeer nabij heeft meegemaakt. Het zijn de jaren waarin de universiteit verwetenschappelijkt en werd gedemocratiseerd en geliberaliseerd.

De universiteit van Nijmegen is in 1923 opgericht 'als kroon op het werk van de katholieke zuil, als culturele en wetenschappelijk sluitstuk van de katholieke emancipatie', zo schrijven de auteurs in hun voorwoord. Het specifieke Katholieke karakter heeft voor een eigen universitaire cultuur gezorgd die in het boek ruim de aandacht krijgt. De ontwikkeling van de universiteit kan niet los worden gezien van de katholieke achtergrond maar evenmin van het Nederlandse wetenschappelijk bestel waar het deel van uitmaakt.

Het boek is voorzien van een register op persoonsnamen en instellingen (voor beide delen gezamenlijk) en bevat bijlagen met studentenaantallen, ook uitgesplitst naar faculteit en studierichting, een alfabetische lijst van hoogleraren en lectoren en een lijst van bestuurders, bibliothecarissen, pedellen en moderatoren/studentenpastores.

(Franck Smit)

Paolo Renzi (a cura di), *L'università e la sua storia. Origini, spazi istituzionali e pratiche didattiche dello Studium cittadino. Atti del Convegno di Studi (Arezzo, 15-16 novembre 1991)*, (Protagon Editori Toscani; Siena, 1998) ISBN 88 8024 030 7

Presentazione

Le origini dello Studium

Carla Frova, *L'università e la città: elementi per una discussione*

Paolo Nardi, *Le origini del concetto di 'Studium generale'*

Giovanna Nicolaj, *Forme di Studi medioevali. Spunti di riflessione*

Gli spazi istituzionali

Rodolfo Del Gratta, *Gli Arcivescovi e lo Studio di Pisa negli ultimi decenni del secolo XV*

Armando F. Verde, *Il secondo periodo de Lo Studio Fiorentino (1504-1528)*

Paul F. Grendler, *Studenti della scuola e studenti dello Studium*

Le pratiche didattiche

Cesare Vasoli, *L'università e gli umanisti*

Emanuele Conte, *Umanisti e Bartolisti tra i colleghi romani di Marc-Antoine Muret*

Paolo Renzi, *Montaigne, Muret, Lipsio e il giuramento dei gladiatori*

(overgenomen uit *STUDIUM*)

Paedagogica Historica. International journal of the history of education, XXXIV, 1998, 1

Kaspar Maase (Tübingen), *Struggling About "Filth and Trash". Educationalists and Children's Culture in Germany before the First World War*

Narciso de Gabriel (A Coruña), *Literacy, Age, Period and Cohort in Spain (1900-1950)*

Dennis Dean (London), *Circular 10/65 Revisited: The Labour Government and the "Comprehensive Revolution" in 1964-1965*

Daniel Tröhler (Zürich), *Pestalozzi im Spiegel seiner Korrespondenten - Reflexionen zum ersten Band der Briefe an Pestalozzi*

Review article

Heinz-Elmar Tenorth (Berlin), *Historische Sozialpädagogik - Perspektiven und Probleme im Spiegel jüngerer Veröffentlichungen*

Book reviews

J. Ruiz Berrio (Dir.), *La Educación en los Tiempos Modernos*; Id. (Dir.), *La Educación en España* (B.B. Martínez)

P. Gordon & R. Aldrich, *Biographical Dictionary of North American and European Educationists* (M.S. Seller)

Internationaler Biographischer Index der Bildung und Erziehung; Internationaler Biographischer Index der Geisteswissenschaften (D. Schmidmaier)

- A.M. Rasmussen, *Mothers and Daughters in Medieval German Literature* (K. Heene)
- M. Kraul & C. Lüth (Hrsg.), *Erziehung der Menschengeschlechter* (H.F. Rupp)
- E. Kleinau & C. Opitz (Hrsg.), *Geschichte der Mädchen- und Frauenbildung* (S. Vogel)
- C. Huerkamp, *Bildungsbürgerinnen. Frauen im Studium und in akademischen Berufen* (J.C. Albisetti)
- E. Kleinau (Hrsg.), *Frauen in pädagogischen Berufen* (S. Vogel)
- A. El Azhary Sonbol (Ed.), *Women, the Family and Divorce Laws in Islamic History* (S.M. Belcher El-Nahhas)
- R. Boyer, *Lives of the Bigamists: Marriage, Family and Community in Colonial Mexico* (P. Gonzalbo Aizpuru)
- J. Lane, *Apprenticeship in England, 1600-1914* (H. Cunningham)
- A. Davin, *Growing Up Poor. Home, School and Street in London 1870-1914* (D. Vincent)
- N. Daglish, *Education Policy-making in England and Wales* (D.A. Reeder)
- I. Grosvenor, *Assimilating Identities. Racism and Educational Policy in Post 1945 Britain* (N. Grant)
- L. Chalmel, *La petite école dans l'école*; E. Plaisance, *Pauline Kergomard et l'école maternelle* (G. Brougère)
- B. Dancel, *Enseigner l'histoire à l'école primaire de la IIIe République* (M.-C. Kok-Escalé)
- D. Reed-Danahay, *Education and Identity in Rural France* (J.-F. Chanet)
- M.-T. Weber, *La pédagogie fribourgeoise, du Concile de Trente à Vatican II* (C. Mouchet)
- H. Schenck ["Die Kinderzucht"]. *Die "Kinderzucht" des Hieronymus Schenck von Siemau* (K.-P. Horn)
- G. Thöny-Schwyn, *Geisteswissenschaftliche Studien zu Dilthey und zur Petalozzi-Rezeption Nobls* (H. Van Crombrugge).
- M.S. Baader, *Die romantische Idee des Kindes und der Kindheit* (R. Dekker)
- F. Grell, *Der Rousseau der Reformpädagogien* (V. Kraft)
- E. Hojer, *Nationalsozialismus und Pädagogik* (K.-P. Horn)
- P. Dudek, *Peter Petersen* (H. Retter)
- R. Bast, *Kulturkritik und Erziehung* (H.-U. Grunder)
- G. Neuner, *Zwischen Wissenschaft und Politik* (H. Scholtz)
- R. Hasfeld, *Berufsausbildung im Großherzogtum Baden* (A. Maßberg & M. Wahle)
- B. Dietz, U. Lange & M. Wahle (Hrsg.), *Jugend zwischen Selbst- und Fremdbestimmung* (T. Simon)

- H.A. Cavallera, *Riflessione e azione formativa*; G. Spadafora, *Giovanni Gentile* (M. Ostenc)
- F. Cambi, *Vito Fazio-Allmayer* (M. Ostenc)
- J. Charnitzky, *Fascismo e scuola* (P. Genovesi)
- M. Sica, *Storio dello scautismo in Italia* (M. Ostenc)
- G. Jensma & H. de Vries, *Veranderingen in het hoger onderwijs in Nederland tussen 1815 en 1940* (K. Mandemakers)
- M. De Vroede, *Religieuses et Béguines enseignantes* (R. Barbry)
- M. Depaepe & D. Martin (Dir.), *La Seconde Guerre mondiale, une étape dans l'histoire de l'enseignement* (A. Despy-Meyer)
- M. Bayer, *Elementarbildung in Jugoslawien (1918-1941)* (T. Domej)
- D.W. Moreo, *Schools in the Great Depression* (J. Mirel)
- Peng-Deng, *Private Education in Modern China* (Li Jun)
- R. Hayhoe, *China's Universities, 1895-1995* (Li Jun)
- D.N. Plank, *The Means of our Salvation. Public Education in Brazil* (L.A. Cunha)
- M. White, *WAIT to Curtin. A History of the Western Australian Institute of Technology* (J. Trotman)
- J. Bruner, *The Culture of Education* (E. De Corte)
- C. Kodron, u.a., (Hrsg.), *Vergleichende Erziehungswissenschaft* (W. Wielemans)
(overgenomen uit *STUDIUM*)

Lezingen en congressen / Conférences et congrès

*Verslag van de discussiedag over het voorstel van onderzoeksprogramma
Onderwijsmethoden en -programma's aan de Middeleeuwse universiteiten
en aan de Nederlandse scholen en universiteiten tot ca. 1795*

Den Haag, Constantijn Huygens Instituut, 2 oktober 1998

De discussiedag over het nieuwe onderzoeksprogramma over *Onderwijsmethoden en -programma's...* werd tot tevredenheid van de organisatoren druk bijgewoond. Dat er in Nederland heel wat interesse bestaat voor dergelijk programma, staat nu wel vast. De aanwezigen kregen volgens een stipt aangehouden chronologisch schema volgende bijdragen voorgeschoteld.

Het thema *Intellectuele geschiedenis van universiteiten* werd ingeleid door dr. Olga Weijers (CHI), die haar onderzoek naar de ontwikkeling van de *disputatio* tijdens de renaissance voorstelde. Prof. Willem Otterspeer (RUL) nam na haar het woord om zijn visie op de hedendaagse manier van het schrijven van universiteitsgeschiedenis ten beste te geven. Hij stelde met verwijzing naar Sheldon Rothblatt dat de universiteitsgeschiedenis van vandaag een bij uitstek gefragmenteerde, eclectische geschiedschrijving is, die als zodanig de aard van het door haar bestudeerde object weerspiegelt. Het enige praktische model om dit soort geschiedenis te schrijven, is de 'collaboratieve modus', waarvan we de resultaten kunnen bewonderen in de reeds uitgegeven volumes van *A history of the university in Europe*. Maar deze benadering benadrukt eerder de verbrokkeling dan de synthese. Daarom stelt Otterspeer een nieuwe aanpak voor. In de voetsporen van Yehuda Elkana¹ pleit hij voor een geschiedenis van de wetenschappelijke cultuur, waarbij de wetenschap bestudeerd wordt als een cultureel systeem, dat niet alleen in de universiteit, maar ook op andere plaatsen zoals de markt, het hof, het plein, de academie etc. vorm kreeg. Door de zorgvuldige beschrijving van het gebeuren op al deze plaatsen in een zogenaamde 'thick description' wordt het mogelijk de geschiedenis van een universiteit terug in een zinvol systeem te plaatsen. Uit de toelichting bij het voorstel van onderzoeksprogramma konden de aanwezigen leren dat Leiden wellicht kan bijdragen tot het bestuderen van het onderwijs aan

¹ Y. Elkana, *Science as a cultural system: an anthropological approach*, in: V. Mathieu & P. Rossi (eds), *Scientific Culture in the Contemporary World* (Milaan, 1979), p. 269-289.

de artesfaculteit (promotie-onderzoek) en de boekhistorische benadering (zie verder).

Prof. Arjo Vanderjagt vertrok voor zijn betoog vanuit de ervaring die hij heeft opgedaan bij de uitgave van twee boeken met biografieën van Groninger professoren. Voor de Groningse situatie merkt hij op dat de universiteit in haar beginjaren expliciet heeft geprobeerd om aan te sluiten bij de oude traditie van *artes liberales*-onderwijs, eerder dan bij een andere universiteit de mosterd te willen halen. Vanderjagt verklaart dat door een en ander nogal letterlijk te verbinden met de Groninger stichtingsakte, waarin uitdrukkelijk verwezen wordt naar het praktisch nut, de noodzaak tot verbetering van het *bonum commune*, die de stichters blijkbaar nauw aan het hart lag. Dat er bij het schrijven van de geschiedenis van de Nederlandse universiteiten meer aandacht besteed wordt aan invloeden van buitenaf op het onderwijs, eerder dan op het onderzoek, lijkt hem maar normaal. Een duidelijk streven naar originaliteit en vernieuwingsdrang vindt men enkel terug bij de weinige echt uitblinkende geleerden in de Republiek. Dezen hadden daarbij nauwelijks contact met elkaar, zodat een onderzoek naar Nederlandse geleerdheid wel via individuele studies moet gebeuren. Voor hem is de 'verbrokkeling' net een sterkte voor het bestuderen van geleerdheid.

De vraag naar de *periodisering* werd behandeld door drs. Lodewijk Palm (UU), die beschreef hoe men van het aanvankelijke voornemen om de te bestuderen periode tot ca. 1700 te laten lopen is geëvolueerd tot een voorstel van afgrenzing in 1815. Op die manier wordt de continuïteit van het onderwijs tot aan de Franse Revolutie en zelfs tot de hervorming ervan onder Willem I benadrukt. Deze periodisering laat bovendien toe een aantal veranderingen in het wetenschappelijk bedrijf op hun interactie met het onderwijs aan de universiteit te bestuderen, zoals de opkomst van het experiment in fysica en chemie, de opkomst van het aanschouwelijk klinisch onderwijs, de opkomst van de wetenschappelijke genootschappen in de tweede helft van de achttiende eeuw, etc. Grof geschetst zag Palm de periode tussen 1500 en 1650 als de ontstaansperiode van het curriculum aan de Nederlandse universiteiten, wat hem vanuit het publiek prompt de vraag opleverde of het dan niet beter zou zijn het onderzoek slechts tot 1650 te laten lopen; anderen pleitten echter tegen dergelijke periodisering omdat ze de vloeiende historische lijn en de evolutie binnen het genoemde continuüm zou miskennen.

Dr. Marc van der Poel zag wel brood in Palms pleidooi voor een late einddatum, omdat zulks alle mogelijkheden openlaat voor nog te onderzoeken kwesties, zoals bijvoorbeeld het doorleven van het *artes* onderwijs van de humanisten. Voor hen moest de opleiding overeenkomstig het klassieke ideaal

eloquente, Latijn sprekende en schrijvende geleerden produceren, die zich met hun encyclopedische vorming ten dienste zouden stellen van kerk en staat. Het verder doorleven van dit ideaal in het artesonderwijs van de universiteiten moet nog onderzocht worden. We weten nog niet duidelijk of er na het begin van de zeventiende eeuw, toen de humanistische onderwijsinhoud algemeen geaccepteerd was, een reactie van de artesprofessoren heeft plaatsgevonden, of er discussie geweest is over de verhouding volkstaal/Latijn, wat de kwaliteit was van het Latijn van de artesgeleerden, in hoeverre de commentaren op klassieke schrijvers dit ideaal bleven weerspiegelen of andere ideeën reflecteerden, etc. Om het oplossen van dit soort vragen niet te bemoeilijken, is een flexibele einddatum een must.

Vanuit de zaal kwam naar aanleiding van dit onderdeel de dringende vraag om ook de geografische afgrenzing van het onderzoek even onder de loep te nemen. Vanuit Groningen of Nijmegen bekeken en in een breder geografisch en chronologisch perspectief geplaatst ziet de Nederlandse universiteitsgeschiedenis er heel anders uit dan in het hier voorgestelde onderzoeksprogramma voorondersteld lijkt te worden.. Niet alleen waren er grote delen van het huidige Nederland die zich qua culturele identiteit niet noodzakelijk het meest verbonden gevoeld hebben met de Republiek, maar je moet er toch ook rekening mee houden dat er ook aan buitenlandse universiteiten heel wat studenten uit Nederland gestudeerd hebben, iets wat natuurlijk a priori waar is voor de tijd die de hier voorgestelde onderzoeksperiode vooraf gaat. Het is dus maar de vraag of men dergelijk onderzoek kan opzetten met voorbijgaan aan de invloed van universiteiten als Leuven, Keulen, Douai, Steinfurt, Orléans, Padua ...

Na de lunch werden de werkzaamheden hervat met een reflectie over de mogelijke inbreng van *filologie, filosofie en theologie*. Prof. Hans Thijssen (KUN) belichtte de vraagstelling vanuit zijn onderzoek van de commentaren op Aristoteles, die ruwweg van 1200 tot 1700 op het leerprogramma van de artesstudent stonden (waarbij men wel moet bedenken dat de filosofen die ze doceerden eigenlijk hun eigen ideeën presenteerden, verpakt in een commentaar). Het starre, traditionele aspect van dit onderricht heeft veel kritiek losgeweekt, die ook een negatieve houding heeft veroorzaakt ten opzichte van de universiteiten zelf, waar dergelijk onderwijs immers bedreven werd. Thijssen benadrukt dat net de middeleeuwse geschiedenis van de universiteiten in heel Europa bepalend was voor het ontstaan en de evolutie van dit onderwijs. Men kan dus enkel iets over de 17de- en 18de-eeuwse vormen ervan zeggen wanneer men ook heel expliciet het ontstaan en de vorming van dat onderwijs in het onderzoek betreft. Daarnaast betoogde Thijssen ook dat

hij, waar belangrijke werken als het al genoemde *A history of the university in Europe* veel aandacht besteden aan de sociale en organisatorische rol van de universiteit in de maatschappij, graag ook een meer diepgaande behandeling van het curriculum en zijn inhoud zou zien. Prof. Chris Heesakkers (RUL) gaf kort aan waar de studie van de receptie van de Klassieke Oudheid en van het neolatiijn, wat overigens duidelijk voor België en Nederland samen dient te gebeuren, aan het onderzoek kan bijdragen. In de studie van het neolatiijn zien we de hoogleraar aan het werk terwijl hij op dit vlak zijn beste beentje voorzet binnen bepaalde litteraire genres zoals de lijkrede en andere oraties (eind 16de eeuw – ca. 1800). Dr. Hans Trapman wees op de waarde van de theologische disputatie in de 16de en 17de eeuw. Tot ca. 1600 kon die gemakkelijk acht of twaalf pagina's beslaan. Behalve de disputaties die *pro gradu* werden gehouden (wat gezien het beperkte voorkomen van het doctoraat in de theologie vrij zeldzaam was), waren er de talrijke disputaties *exercitii gratia*. Soms staan deze disputaties op zichzelf, soms vormen ze een onderdeel van een grotere reeks die aan een bepaald handboek gewijd wordt. Bij de studie ervan moet men er rekening mee houden dat ook aan de Illustere Scholen en aan aparte vormingsinstituten zoals het Waals College in Leiden disputaties gehouden werden. Het genre vertoont bovendien eigen kenmerken: het is goed om steeds voor ogen te houden dat maar al te vaak de *disputatio* door een hoogleraar gebruikt werd om via een student om een controverse aan te gaan met een collega. In elk geval lijkt het genre waardevol genoeg om te pleiten voor een uitgave van het kaartsysteem van Van der Woude (bewaard in Amsterdam), dat onder meer verwijzingen naar alle Nederlandse disputaties tot 1801 bevat.

Daarna kwam het belang van *boek- en bibliotheekgeschiedenis* aan bod. Prof. Jos Hermans (RUG) overliep het brede scala aan inlichtingen dat boekhistorisch onderzoek kan opleveren. Boeken worden verzameld in bibliotheken, die op hun beurt in lijsten beschreven worden. Het hoeft geen betoog dat de studie van dergelijke lijsten veel leert over het intellectuele klimaat op een bepaalde plaats. Voor Zwolle en de IJsselstreek is de samenstelling van een bibliografie al ver gevorderd. Daarnaast kunnen de boeken zelf vaak heel wat gegevens opleveren die als puzzelstukjes in elkaar gepast dienen te worden. Zo kan maculatuur aanduiden welke teksten gerecycleerd werden als bindmiddel, kunnen aankoopnotities iets vertellen over de snelheid waarmee boeken van drukker naar koper gingen (dat was meestal heel snel), krijgt men inlichtingen over het gebied waarbinnen bepaalde boeken verspreid geweest zijn, over de manier waarop deze boeken gebruikt zijn, welke het meest gecommentarieerd zijn, hoe ze gecommentarieerd zijn, enzovoort... Een essentieel onderdeel van dit soort van onderzoek, het zogenaamd boekarchivistisch onderzoek, werd

verder toegelicht door prof. Flip Breuker. Dit onderzoek houdt in dat men zoveel mogelijk archieven en inventarissen gaat doorlopen, op zoek naar boekenlijsten. Wanneer men naast die lijsten dan ook nog teruggevonden boeken of ensembles van boeken kan plaatsen, ontstaan er interessante mogelijkheden voor verdere analyse over de wijze waarop deze gehelen werden overgeleverd. In deze context moet men dan ook het door Hermans en Breuker voorgelegde project situeren om de catalogi van de bibliotheken van Groningen en Franeker uit te geven, er de nog bestaande boeken naast te leggen en het geheel te becommentariëren. Wel werd de bedenking geformuleerd dat dergelijke reconstructie en vooral de identificatie van uit de universitaire wereld voortkomende bestanden of exemplaren in grotere collecties wellicht niet steeds mogelijk is.

Tot slot mochten prof. Hilde De Ridder-Symoens (RUG-Gent/VU) en drs. Peter Paul Chaudron het project van een *database van Nederlandse academici* voorstellen. Ideaal is een databank waarin men de Nederlandse studentenpopulatie kan terugvinden, zowel de Nederlandse studenten die in Nederland bleven, als de vreemdelingen die naar Nederland kwamen en de Nederlandse studenten die zich in den vreemde aan de studie gewijd hebben (alleen al voor studenten uit de Nederlanden die noch in Keulen, noch in Leuven gestudeerd hebben, heeft Hilde De Ridder doorheen de jaren meer dan 10000 fiches aangelegd). De bronnen voor dergelijke databank zijn talrijk, maar de belangrijkste zijn wel immatriculatieregisters en promotielijsten. Voor Leuven en Keulen, die tot 1575 ca. 80 % van de studenten uit de Lage Landen voor hun rekening namen, beschikken we over uitgegeven bronnen, waarbij hoogstens de gedrukte tekst nog eens geverifieerd dient te worden tegen het origineel. Voor Frankrijk en Italië liggen de zaken anders; zo zijn er bijvoorbeeld geen matrikels beschikbaar voor Douai, en zal het daar tot een echte reconstructie moeten komen op basis van ander bronnenmateriaal. Gelukkig is er al heel wat onderzoek gebeurd, zoals dat voor Noordbrabantse studenten (Bots), Friezen (Zijlstra), studenten in Orléans (De Ridder-Symoens en Ridderikhof), studenten in Italië (Tervoort), enzovoort. Alleen al de omvang en de nood aan continuïteit van dergelijk project maakt het bijna onmogelijk om het als een universitair project uit te werken. Daarom zoeken de initiatiefnemers hun onderneming bij een instituut onder te brengen, met een vaste coördinator die op creatieve wijze moet zoeken naar in los dienstverband tewerkgestelde invoerders.

De talrijk opgekomen aanwezigen moesten zich in elk geval de moeite van de verplaatsing niet beklagen. Ze kregen een rijk en geschakeerd overzicht van wat er allemaal mogelijk is in het onderzoek van de geschiedenis van de

Nederlandse universiteiten. Minstens een deel van deze voorstellen zou in de loop van het volgende jaar meer concrete vormen moeten aannemen. Met deze positieve boodschap, en de belofte dat het voorstel van onderzoeksprogramma zal worden aangepast aan de geformuleerde opmerkingen en bedenkingen (bv. de geografische afgrenzing), kon de voorzitter de dag afsluiten.

(Marc Nelissen)

Studiemiddag *De vrouw en de studie*
Groningen, 29 oktober 1998

Ter gelegenheid van de viering van de oprichting van de vrouwelijke studentenclub Magna Pete honderd jaar geleden op 1 november 1898, organiseerde de Commissie Geschiedschrijving van de RUG een middagsymposium over 'De vrouw en de studie. Over vrouwelijke studenten en docenten aan de RUG 1898-1998'. Drie sprekers namen ieder een periode onder de loep. Dr. I.E. de Wilde sprak over '"Der Aufschwung des weiblichen Geschlechts", De Groningse studentes in de periode 1898-1919', drs. J.G. Kampman over 'Gezelligheid of streven naar het hoge? Het nut van de studie voor de vrouw, 1919-1970' en dr. M. van Essen over 'Opmars geslaagd? Vrouwen aan de RUG vanaf de jaren zestig'. De rector magnificus van de RUG, prof.dr. D.F.J. Bosscher maakte als vierde spreker de balans op. De bijeenkomst werd bezocht door vele reünisten van Magna Pete en trok ruim 150 belangstellenden. Het ligt in de bedoeling de bijdragen uit te geven in het reünistenblad *Vindicat*.

(Franck Smit)

Symposium '*Het Gelders Atheen*'
Harderwijk, 30-31 oktober 1998

Onder auspiciën van de Werkgroep Universiteitsgeschiedenis, de Vereniging 'Gelre' en de Oudheidkundige Vereniging Herderwich is op 30 en 31 oktober het symposium 'Het Gelders Atheen' georganiseerd ter herdenking van het 350ste geboortjaar van de universiteit te Harderwijk.

Het eerste deel van het symposium had een strikt wetenschappelijk karakter en werd gehouden in de Catharinakapel die ten tijde van het bestaan van de universiteit als aula heeft dienst gedaan. Onder voorzitterschap van prof. dr. H. de

Ridder-Symoens, belichtten acht sprekers verschillende thema's uit de geschiedenis van de Gelderse universiteit: het juridisch onderwijs (prof. mr. O. Moorman van Kappen) het natuurwetenschappelijk onderwijs (prof.dr. R.P.W. Visser), het benoemingsbeleid (prof. dr. H. Bots), de bibliotheek (dr. O.S. Lankhorst), de relatie met Nijmegen (drs. E. van Meerkerk), het theologisch onderwijs (prof. dr. F.A. van Lieburg) en de patriottentijd (dr. M. Evers). Een in alle bijdragen terugkerend element was dat de Harderwijkse universiteit veel meer betekenis heeft gehad dan nu over het algemeen wordt aangenomen. Ook het beeld van Harderwijk als een universiteit waar men louter kort verbleef om te promoveren behoeft nuancering. Harderwijk heeft dankzij diverse professoren en als kweekplaats van talent veel bijgedragen aan het intellectuele klimaat in Nederland.

Op de tweede dag kreeg het symposium een vervolg met een bijeenkomst in de Plantagekerk die bedoeld was voor een meer algemener publiek met bijdragen over de relatie tussen de stad Harderwijk en de academie (drs. W. Duinkerken) en de studenten (prof. dr. W. Frijhoff).

Het symposium is door ruim zestig personen bezocht. De bijdragen zullen worden gebundeld en uitgegeven door de vereniging Gelre in het gelijknamige tijdschrift.

(Franck Smit)

Symposium *Nederlandse universiteiten onder Duitse bezetting*
Amsterdam, 6 november 1998

Ter gelegenheid van de verschijning van het boek: *Een kwetsbaar centrum van de geest. De Universiteit van Amsterdam tussen 1935 en 1950* door P.J. Knegtmans, is op vrijdag 6 november 1998 in de Agnietenkapel te Amsterdam een symposium georganiseerd. Organisator was de commissie geschiedschrijving van de UvA en de titel van het symposium luidde 'Nederlandse universiteiten onder Duitse bezetting'. Sprekers op de bijeenkomst waren prof.dr. J.C.H. Blom, dr. P.J. Knegtmans, dr. A.J. van der Leeuw, drs. S. van Walsum, prof.dr. I. Schöffers en dr. J. Brabers. Knegtmans gaf een toelichting op zijn onderzoek en vervolgens reageerden en discusseerden de andere sprekers onder leiding van Blom ieder vanuit hun eigen onderzoek of eigen ervaring, Brabers over KUN, Van Walsum over UU, en Schöffers en Van der Leeuw die als student de oorlog meemaakten in respectievelijk Amsterdam en Groningen. Beiden namen deel aan het studentenverzet.

Er was grote belangstelling, ruim honderd personen woonden deze bijeenkomst bij. Professor Blom reikte de eerste exemplaren uit aan de plaatsvervangend voorzitter van het College van Bestuur, dr. S.J. Noorda en aan dr. D. Moffie, de laatste joodse promovendus aan de UvA tijdens de bezetting.

(Franck Smit)

Bijeenkomst BNVG
*Belgisch Nederlandse Vereniging voor de
Geschiedenis van Opvoeding en Onderwijs*
Brussel, 19 maart 1999

Programma

- 10.30u: Korte introductie over de geschiedenis van Schaarbeek
Huishoudelijke vergadering BNVG
12u: Middagmaal (koud buffet)
13.30u: Lezing van Henk te Velde (Rijksuniversiteit Groningen):
Politieke cultuur in de 19de eeuw
14.30u: Lezing van Michel Ceusters (K.U.Leuven)
Human capital in België in de 19de en 20ste eeuw
15.30u: Discussie en afronding
Einde voorzien om 16u.

Aanmelden voor 1 maart 1999. Contactadres: Carine Steverlynck, Hitek,
Doorniksesteenweg 145, B-8500 Kortrijk, tel. +32(0)56.21.41.46, fax
+32(0)56.21.58.02, e-mail: Hitek@katho.be

(Marc Depaepe)

Congreso internacional sobre la universidad Iberoamericana
Valencia, 28 al 30 de Octubre 1999

Este Congreso se realiza en el marco de los actos programados para celebrar los 500 años de la fundación de la Universidad de Valencia y en colaboración con el Consejo Español de Estudios Iberoamericanos (CEEIB), y la Organización de Estados Iberoamericanos para la Educación, la Ciencia y la Cultura (OEI).

Creemos que la Universidad en la América española desde sus orígenes, tan inmediatos a la llegada al Nuevo Mundo por aquellos años en que los Reyes Católicos fundaban la universidad de Valencia, hasta la realidad actual, ha sido un lugar privilegiado de pensamiento y de creación y una atalaya fundamental en la vida de aquellas sociedades y en la historia de aquellos países.

También ha permitido dar cobijo y hospitalidad a generaciones de emigrantes y exiliados, con lo que ha crecido en fecundidad el mestizaje cultural iberoamericano.

Las cinco áreas temáticas de este Congreso pretenden un amplio recorrido desde una perspectiva histórica y también en torno a las corrientes intelectuales que han traspasado esta universidad iberoamericana para culminar con una visión, desde un espíritu cooperativo, sobre los desafíos de su futuro.

1. La Universidad Americana bajo la Corona española
2. La Universidad Iberoamericana, la Independencia y la creación de los Estados Nacionales
3. La Universidad Latinoamericana y el exilio español
4. La Universidad Iberoamericana durante el siglo XX
5. Cooperación interuniversitaria y el futuro de nuestra Universidad Iberoamericana

Las comunicaciones se deberán enviar a la Secretaría General. La fecha límite para la recepción será el 1 de septiembre de 1999. En la comunicación se indicará el Área Temática a la que pertenece, su extensión máxima será de 15 páginas.

Secretaría general: Universidad de Valencia, Departamento Derecho Constitucional, Edificio Departamental Central, Avda. de los Naranjos s/n, 46071 - Valencia (España), tel: +34(0)96.382.82.20, fax: +34(0)96.382.81.19; organizador: Universidad de Valencia, Departamento de Derecho Constitucional, Profesor Dr. Antonio Colomer Viadel.

(overgenomen uit *STUDIUM*)

Self-Presentation and Social Identification.

The Rhetoric and Pragmatics of Letter Writing in Early Modern Times

International colloquium, Leuven, 24-28 mei 2000

During the last years, the Centre for Neo-Latin Studies of Leuven University has been paying particular attention to the letters of early 16th-century humanists such as Juan Luis Vives, Thomas More, and Desiderius Erasmus, as well as to the vast correspondence of the late 16th-century scholar Justus Lipsius

(1547-1606) and the early seventeenth-century literator Erycius Puteanus (1574-1646). Apart from these research projects, important parts of the rich business correspondence of the publishing house Plantin-Moretus have been explored, whereas the lively correspondences of Jesuit authors such as Leonardus Lessius and Jacobus Wallius have been studied in some detail. Last but not least, the Leuven Centre participates in an international project that is aimed at publishing the complete correspondence of the Swedish botanist Carolus Linnaeus (1707-1778).

More often than not, the above mentioned correspondences have been analyzed from a rather narrow point of view. They were either exploited to reveal new biographical and historical evidence or assessed as literary achievements, as precious (or not so precious) pearls of artistic prose and composition. However legitimate such an outspokenly positivist and aesthetic approach may be, it does not exhaust the various possibilities for historical and literary study that early modern correspondences offer. To put it somewhat more pointedly, it may be doubted whether the traditional approach enables us to address, let alone to answer, one of the key questions that can and should be raised when dealing with letter writing in early modern times: how did the genre function as a social practice? This question can be reformulated as follows: who was writing, what, for whom, and why?

At first glance, many, if not most, of the correspondences seem to have functioned as a means to discuss business and family affairs, to express friendship (and, to a lesser extent, love), or to communicate scholarly information. If we scrutinize them more carefully, however, we will discover that epistolary exchange was far more significant and played a far more crucial role than this superficial enumeration of topics to be found in early modern correspondences would make us believe. It can indeed be argued that many humanists and other intellectuals wrote letters in order to define themselves as literators, scholars, or scientists. In other words, letters were used as a means of self-presentation and social identification. It is through letters that literators, scholars, and scientists presented a particular, quite often highly apologetic, self-image which they wanted to be divulged and perpetuated. It is through letters, moreover, that literators, scholars, and scientists defined themselves as belonging to a specific group of people who shared the same interests and ideals, and were engaged in similar endeavours.

These issues have not been entirely neglected by scholars in the past. To mention just a few examples, they occupy a central place in Lisa Jardine's highly provocative book *Erasmus, Man of Letters* (Princeton, 1993) and are dealt with in some of the contributions that have been gathered in the recent volume *Towards*

an Intellectual Biography of Justus Lipsius (Rome, 1998). Furthermore, problems of self-presentation and social identification are thoroughly discussed in Wilhelm Kühlmann's monumental *Gelehrtenrepublik und Fürstenstaat. Entwicklung und Kritik des deutschen Späthumanismus in der Literatur des Barockzeitalters* (Tübingen, 1982) and in the penetrating analysis of the republic of letters made by Hans Bots and Françoise Waquet in their recent book *La république des lettres* (Paris, 1997). Yet none of these works focuses specifically on epistolography. And with the notable exception of the joint publication by Bots and Waquet, they lack the long-term perspective that is required to carry out on a sufficiently large scale a *comparative* analysis of early modern correspondences.

In order to fill the apparent gap, we would like to convene philologists, literary historians and historians of ideas to reflect upon the phenomenon of letter writing. To this end, an International Colloquium will be held at Leuven from 24 until 28 May 2000. It will be organized by the Leuven Centre for Neo-Latin Studies (Prof. Dr. G. Tournoy, Prof. Dr. D. Sacré, Dr. J. De Landtsheer, Dr. J. Papy, Dr. T. Van Houdt, Dr. M. Verweij), in close collaboration with the Interuniversity Institute for the Study of the Renaissance and Humanism (Prof. Dr. R. De Smet) and *Orbis Neolatinus* (Prof. Dr. C. Matheeußen, Drs. M. de Schepper).

The colloquium is meant to be the first step towards publishing a book that has provisionally been entitled: *Self-Presentation and Social Identification. The Rhetoric and Pragmatics of Letter Writing in Early Modern Times*.

During the colloquium, a working draft of each chapter will be presented by its author and discussed by all participants. The publication of the book is scheduled for early spring 2001. Both the colloquium and the book are aimed at investigating the specific nature and function of literary and scholarly correspondences in early modern times (1500-1750). We hope to bring together a collection of innovative case studies that illuminate basic features of early modern letter writing and point out new directions for future research. It is indeed the editors' hope that the planned volume will contribute to establishing an inspiring research agenda that scholars will find useful over the coming years.

The volume will concentrate on four particular issues: *the rhetoric of letter writing, friendship and patronage, criticism and libel, reputation and fame*.

1. One cannot properly examine the way early modern correspondences served as a means of self-presentation and social identification unless one takes into account viewpoints on the nature and function of letter writing as they were expressed at the time. How did humanists — self-proclaimed men of letters — describe and evaluate their own verbal behaviour? It may be surmised

that a close examination of this problem will lay bare an intrinsic tension in humanist ideology and practice. On the one hand, early modern letter writing appears to be deeply rooted in a culture in which the primacy of the written word was firmly established. On the other hand, corresponding seems to have been perceived as a necessary but imperfect substitute for oral conversation. By analyzing the *RHETORIC OF LETTER WRITING*, we hope to gain a better insight into the 'epistolary self-consciousness' of early modern literators and scholars. It would be worthwhile asking whether this self-consciousness was enhanced by the discovery and cultural colonization of the New World. Could it be argued that by writing letters about people without letters, early modern intellectuals presented themselves and their European readers a reversed mirror which allowed them — and perhaps even compelled them — to acknowledge their own identity as men of letters, as intellectuals who shaped themselves by making use of specific forms of (written) communication?

2. It goes without saying that in tackling this issue, we are bound to give up the sterile distinction between 'theory' and 'practice'. What is called for is an approach that brings to the fore the subtle interplay between existing modes of communication and reflections upon communication. The same holds true when we try to address the second issue, viz. *FRIENDSHIP AND PATRONAGE*. How did a letter function as a means of networking and career planning? Special attention will be paid to letters of recommendation and dedicatory letters (which can be considered as letters of 'self-recommendation'), as well as to the specific vocabulary which enabled the letter writer to both reveal and veil his intentions. Furthermore, we will have to analyze the nature of the networks that were established by correspondents and the changes which the definition of the 'Republic of Letters' (*Respublica literarum*) inevitably underwent in the course of time. While humanists such as Vives clearly gave the notion a literary interpretation, for a naturalist like Linnaeus it rather referred to a world of learning that was to a large extent based on scholarly journals and societies.

3. Letters also seem to have served as a medium of intellectual debate. Indeed, correspondences often reflect the literary, ideological, and/or scientific discussions in which each of the authors was involved. It may be surmised that at least some of the correspondences also offer a reflection upon the possibilities and limits of intellectual debate itself. This is notably the case with Lipsius' vast epistolary oeuvre: in 1607, his pupil and literary executor, Johannes Woverius, inserted into the fifth posthumous century of letters Lipsius' *In calumniam oratio*, a speech about the detrimental effects of, and remedies against, calumny. The oration raises various interesting questions: Under which conditions can a serene discussion be held? When does a discussion turn into a slanging-match

or a smear campaign ? In short, what are the proper rules for literary and scholarly debate ? A thorough examination of the topic *CRITICISM AND LIBEL* will enable us to gain a better understanding of the group ethic or code of behaviour that gradually developed in the 'Republic of Letters' — in itself a crucial and much neglected aspect of the social identification of literators and scholars in early modern times.

4. The topic 'criticism and libel' is in turn closely related to the notions of *LITERARY FAME AND SCIENTIFIC REPUTATION*. Not infrequently, literators and scholars felt obliged to engage in an endless controversy in order to safeguard or restore their reputation. A profound analysis of the above mentioned concepts will make it clear how the exchange of letters was used by each author to win a name for himself and how, at the same time, it functioned as a means to measure one's reputation: the more intensive the epistolary exchange and the wider the network it covered, the more successful its author seems to have been. Literators and scholars wished to obtain a high rank in the Republic of letters. It should be noted, however, that this Republic was not limited to contemporaries alone. By publishing their own letters, humanists and other intellectuals clearly revealed their deeper aspirations: if anything, they wanted to be read and remembered by future generations of literators and scholars. For humanists eager to immortalize their own name, letter writing became a privileged means to erect an enduring monument of the self.

The planning of the colloquium and the editing of the book serve purposes that go a little further than a superficial reading of the present announcement might lead one to think. Not unlike letter writing in early modern times, they function as a means of self-presentation and social identification. Trained as Neo-Latin philologists and closely affiliated to the Leuven Centre for Neo-Latin Studies, the editors wish to broaden their horizon while remaining faithful as ever to the scholarly tradition in which they are rooted. First of all, we would like to link together more closely text and context, literature and society. The proposed book can indeed be considered a modest attempt to place Neo-Latin literature, in general, and humanistic writings, more particularly, in their proper social context. At the same time, we would like to link together Neo-Latin studies and the history of ideas. Thus, a thorough analysis of early modern epistolography may well enable us to shed new light on one of the central questions addressed by intellectual historians today: what was the relationship between apparently such diverse intellectual traditions as scholasticism, humanism, and natural science ? A detailed analysis of the network established by Linnaeus, for instance, will perhaps point out that in the first half of the eighteenth century the connections between scholarship and science were far

more complicated and heterogeneous than has generally been assumed until recently.

Please send all correspondence to: Dr. Toon Van Houdt – Dr. Jan Papy, "Colloquium Letter Writing", Katholieke Universiteit Leuven, Faculteit Letteren, Seminarium Philologiae Humanisticae (room 06.11-06.13), Blijde-Inkomststraat 21, B-3000 Leuven. Fax: +32(0)16.32.49.09, e-mail: Toon.Vanhoudt@arts.kuleuven.ac.be, Jan.Papy@arts.kuleuven.ac.be

(Toon Vanhoudt)

Hilde de Ridder-Symoens

*Bibliografisch overzicht universiteitsgeschiedenis der Nederlanden
Aanvullingen 1997-1998*
*Bibliographie de l'histoire des universités aux Pays-Bas et en Belgique
Additions 1997-1998*

Om de inventarisatie van het lopend onderzoek up to date te houden doen we een beroep op uw medewerking. Alle bibliografische referenties zijn welkom bij H. de Ridder-Symoens

* Vrije Universiteit Amsterdam

De Boelelaan 1105 NL - 1081 HV Amsterdam

Tel. +31(0)20.444.63.82 Fax +31(0)20.444.65.00

E-mail: ridderh@jet.let.vu.nl

* Universiteit Gent

Blandijnberg 2 B - 9000 Gent

Tel +32(0)9.264.39.95 Fax +32(0)9.264.41.82

E-mail: Hilde.Symoens@rug.ac.be

ALGEMEEN

1. 'Actueel dossier: Het andere 1968', *Spiegel Historiael*, 33.5 (1998) 184-196.
Gaet over Mexico, Oost-Duitsland, Pakistan, Canada en Polen.
2. Michel Blay & Robert Halleux (eds.), *La science classique, XVIe-XVIIIe siècle. Dictionnaire critique* (Parijs, Flammarion, 1998).
3. O. Boehme, 'Academici en de revolutie van rechts tijdens het Interbellum', *Wetenschappelijke Tijdingen*, 57.1 (1998) 45-58.
4. Pim den Boer, 'Comparatieve historiografie. Enkele observaties bij de professionalisering van de geschiedbeoefening in Frankrijk en Duitsland', in: *De lectuur van het verleden* (nr 14) 301-312.
5. Jean-Marie Cauchies (ed.), *Enseignement et droit*, Cahiers n° 9 (Bruxelles, FUSL, 1998).
6. Robert Feenstra, 'La genèse du 'Modus legendi abbreviaturas in utroque iure'. Editions incunables et manuscrits', in: *Miscelanea Antonio García y García*, gepubliceerd in *Studia Gratiana*, 28 (1998) 221-248.
7. Robert Feenstra, 'La diffusion du 'Modus legendi abbreviaturas in utroque iure': Editions des XVIe et XVIIe siècles', *Zeitschrift der Savigny-*

- Stiftung für Rechtsgeschichte* CXXVIII, Kan Abt. LXXXIV (1998) 345-385.
8. Marcel Gielis, 'Erasmus' Zotheid en de scholastieke theologen', *Trajecta*, 4 (1995) 289-299.
 9. Marc Nelissen, 'STUDIUM, University Discussion List: a First Evaluation', in: P. Denley (ed.), *Computing Techniques and the History of Universities*, Halbgraue Reihe zur historischen Fachinformatik, A30 (St. Katharinen 1996) 224-235.
 10. Niek Pas, 'Onmogelijke erfenis of historische periode: Mei 1968', *Historisch Nieuwsblad*, 7.5 (1998) 39-41.
 11. Olav Pedersen, *The first universities : studium generale and the origins of university education in Europe* (Cambridge University Press 1997). Vertaling van *Studium generale. De europæiske universiteters tilblivelse* (Kopenhagen 1974).
 12. J. Schmutz, 'Erfolg oder Misserfolg? Die Supplikenrotuli der Universitäten Heidelberg und Köln 1389-1425 als Instrumente der Studienfinanzierung', *Zeitschrift für Historische Forschung*, 23 (1996) 145-167.
 13. Eltjo J.H. Schrage, 'Nedergedaald ter helle. Onderwijs in het procesrecht in de zestiende eeuw', in: B.C.M. Jacobs & E.C. Coppens (eds.), *Een Rijk Gerecht. Opstellen aangeboden aan prof. mr. P.L. Nève*, Rechtshistorische Reeks van het Gerard Noodt Instituut 41 (Nijmegen 1998) 365-380.
Over een literatuurtipe dat gebruikt werd voor de studie van het procesrecht aan de universiteit.
 14. Jo Tollebeek, Georgi Verbeek & Tom Verschaffel (eds.), *De lectuur van het verleden. Opstellen over de geschiedenis van de geschiedschrijving aangeboden aan Reginald de Schryver*, Symbolae Facultatis Litterarum Lovaniensis, series A/vol. 24 (Leuven, U.P., 1998).
 15. Herman van der Wee, 'Sociaal-economische geschiedschrijving na de Tweede Wereldoorlog. Twaalf wereldcongressen voor Economische geschiedenis', in: *De lectuur van het verleden* (nr 14) 349-364.
 16. Olga Weijers, 'Over terminologie en intellectuele geschiedenis', *Millennium*, 12.1 (1998) 43-47.

Voorstelling van het programma over 'Terminologie'.

ALGEMEEN NEDERLANDEN

17. Peter A.M. Baggen, *Vorming door Wetenschap. Universitair onderwijs in Nederland 1815-1960* (Delft, Eburon, 1998).

18. Barbara van Balen & Agneta Fischer (eds.), *De universiteit als modern mannenklooster* (Amsterdam, Spinhuis, 1998).
Over vrouwen en wetenschappelijke carrières.
19. Alphons van den Bichelaer, *Het notariaat in Stad en Meijerij van 's Hertogenbosch tijdens de Late Middeleeuwen (1306-1531)*, proefschrift VUA (Amsterdam, Thela Thesis, 1998).
pp. 76-80: universitaire scholing.
20. P.Th.F.M. Boekholt, *Het ongeregelde verleden. Over eenheid en verscheidenheid van het Nederlandse onderwijs* Oratie Universiteit Utrecht (Assen, Van Gorcum, 1998).
21. W. van den Broeke & Pieter van Hees (eds.), *Studenten en Nationaal Gevoel in Nederland. Eind achttiende tot en met de twintigste eeuw*, Utrechtse Historische Cahiers 1998/3 (Hilversum, Verloren, 1998).
22. Dorien Brugman, "'Allerminst warm voor een katholieke universiteit'. Het Parlement en het katholieke belang bij de wijziging van de Hoger Onderwijs Wet, 1903-1905', *Ex Tempore*, 16 (1997) 89-97.
23. C. Gysel, 'Was Gemma Frisius professor medicinae?', *Scientiarum Historia*, 22 (1996) 97-98.
G.F. hoogleraar Leuven 1.h. 16e e.
24. Hans Daalder, *Universitair panopticum. Herinneringen van een gewoon hoogleraar* (Amsterdam-Antwerpen, Arbeiderspers, 1997).
H.D. (1928-), politicoloog, hoogleraar Leiden tot 1993.
25. *Geschiedenis van de wetenschappen in België van de Oudheid tot 1815*, o.l.v. Robert Halleux, Carmélia Opsomer, Jan Vandersmissen (Brussel, Gemeentekrediet, 1998).
Histoire des sciences en Belgique de l'Antiquité à 1815, sous la dir. de Robert Halleux, Carmélia Opsomer et Jan Vandersmissen (Bruxelles 1998).
Met bijdragen over de wetenschappelijke instellingen.
26. Jankarel Gevers, *De breekbaarheid van het goede. Bijdragen aan de idee van een universiteit* (Amsterdam, Vossiuspers, 1998)
Academische rede van J.Gevers, bijeengebracht met nawoord door Kees Schuyt.
27. Bart de Graaff, 'Steeds weer dat gezeur over Zuid-Afrika', in: *Studenten en Nationaal Gevoel* (nr 21)
28. Pieter van Hees, 'De Groot-Nederlandse studentenbeweging', in: *Studenten en Nationaal Gevoel* (nr 21)
29. Jan van Herwaarden, Ton Molendijk, Eduard van Rooijen (eds.), *De Pedel geboekstaafd* (Rotterdam, Erasmus Universiteit, 1998).

- m.b.t. Amsterdam, Leiden, Maastricht, Rotterdam, Tilburg, Wageningen.
30. *Een beeld van een academie : mensen en momenten uit de geschiedenis van het Koninklijk Instituut en de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen 1808-1998*, samengest. door P.W. Klein, met medew. van M.A.V. Klein-Meijer en I.J. van Houten; Bijdragen tot de geschiedenis van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, 3 (Amsterdam, Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, 1998).
 31. Hildebrand, *Camera Obscura*, bezorgd door W. van den Berg e.a., twee delen in cassette (Amsterdam, Polak & Van Gennep, 1998).
Met uitvoerige biografie van Hildebrand-Nicolaas Beets (1814-1903). Hoogleraar kerkgeschiedenis 1874-1884 te Utrecht. O.m. over studententijd in Leiden
 32. Bram van den Hoven van Genderen, *De Heren van de Kerk. De kanunniken van Oudmunster te Utrecht in de late Middeleeuwen* (Zutphen, Walburg Pers, 1997).
Over (universitaire) opleiding: pag. 242-274.
 33. Otto J. de Jong, *Een eeuw Rectorencollege en zijn lange aanloop* (Utrecht, VSNU, 1998)
 34. E.H. Kossmann, *Familiearchief. Notities over voorouders, tijdgenoten en mijzelf* (Amsterdam 1998).
Met veel informatie over wetenschappelijke en academische aspecten.
 35. Paul Nève, 'The Education of Notaries in the Netherlands. "Enlightened" Middle Ages v. "Dark" Early Modern Era?', in: O.M. Peter & B. Szabo (eds.), *A bonis bona discere. Festgabe für Janos Zlinszky zum 70. Geburtstag* (Miskolc 1998) 557-567.
 36. Willem Otterspeer & J. Schuller tot Peursum-Meijer, *Wetenschap en wereldvrede. De Koninklijke akademie van wetenschappen en het herstel van de internationale wetenschap tijdens het Interbellum*, Bijdragen tot de geschiedenis van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, 1 (Amsterdam, Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, 1997).
 37. Walter Prevenier, 'De mislukte lente van de eruditie in België na 1830', in: *De lectuur van het verleden* (nr 14) 263-272.
 38. F. Rapp, 'Universités et Principautés: les États bourguignons', in: Jean-Marie Cauchies (ed.), *A la Cour de Bourgogne. Le duc, son entourage, son train*, Burgundica 1 (Turnhout, Brepols, 1998) 51-65.

- Herdruk van artikel in: J.M. Cauchies (ed.), *Rencontres de Milan (1er au 3 octobre 1987): 'Milan et les États bourguignons: deux ensembles politiques princiers entre Moyen Age et Renaissance (XIVe-XVIe s.)'*, Publication du Centre européen d'études bourguignonnes (XIVe-XVIe s.) n° 28 (Basel 1988) 115-132.
39. Hans Righart, 'De loze kreten van intellectuele werknemers. De Nederlandse studentenbeweging in de jaren zestig in vergelijkend perspectief', in: *Studenten en Nationaal Gevoel* (nr 21)
 40. Hilde de Ridder-Symoens, 'Juste Lipse: son contexte historique et thématique', in: Marc Laureys (ed.), *Giusto Lipsio e l'intelligentsia del suo tempo. Contributo ad una biografia intellettuale*. Acta Roma, 22-24 maggio 1997, spec. nr. van *Bulletin van het Belgisch Historisch Instituut te Rome - Bulletin de l'Institut historique belge de Rome*, LXVIII (Brussel 1998) 43-69.
Uitgebreid over universiteiten, Keulen, Jena, Leuven, Leiden e.a.
 41. Fred Stevens, 'De opleiding en de toegang tot het notariaat in België sinds 3 prairial jaar IV (22 mei 1796)', *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, 28.1-2 (1998) 117-151.
 42. Fred Stevens, 'Het rechtsonderwijs in de Zuidelijke Nederlanden in het begin van de 19de eeuw', in: *Enseignement et droit* (nr 5) 119-152.
 43. *Symposium: Van Jozef Guislain (1797-1860) tot nu: 200 jaar psychiatrie*, akten verschenen in *Tijdschrift voor Geneeskunde*, 54, nr 16 (1998) 1103-1148.
 44. N. Verloop, *75 jaar onderwijs en opvoeding : 75 jaar Pedagogische studiën* (Groningen, Wolters-Noordhoff, 1998) = *Pedagogische studiën*, jrg. 75, afl. 6
Verschenen ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van 'Pedagogische studiën'.
 45. W. Weets, 'Tussen traditie en beweging. De geschiedenis van het Katholiek Vlaams Hoogstudentenverbond (1944-1956). Deel I: Het naoorlogse Verbond (1944-1949)', *Wetenschappelijke Tijdingen*, 55.3 (1996) 139-180; 'Deel II: Heropbloei (1949-1953)', *ibidem*, 57.2 (1998) 67-92.
 46. Kees Willemsen, Gerard Heijnen, Guus Termeer (eds.), *Het Heilig Vuur. De kern van het Universitair bestaan* (Groningen, Wolters-Noordhoff, 1998)
Bundel met meer dan veertig artikelen over aspecten van werken aan een universiteit.
 47. Kaat Wils, 'Het historisch tekort van het positivisme: Henry Thomas Buckle in Nederland en België', in: *De lectruur van het verleden* (nr 14) 273-299.

48. A.S. Wilts, *Economie als maatschappijwetenschap. Een sociologische geschiedenis van de economische wetenschap in Nederland (ca.1930-1960)*, diss. Universiteit van Amsterdam (s.l. 1997).
49. Marc Wingens, 'Small Universities in the Republic of the United Provinces (1575-1815)', in: Gian Paolo Brizzi & Jacques Verger (eds.), *Le Università minori in Europa (secoli XV-XIX). Convegno Internazionale di Studi, Alghero, 30 Ottobre - 2 Novembre 1996* (Soveria Manelli, Rubbettino 1998) 199-206.

AMSTERDAM

50. Jos Dohmen, *Academische toestanden: de Universiteit van Amsterdam gezien volgens vijftig jaar Folia* (Amsterdam, Folia, 1998)
51. Sjoerd Faber, 'De oudste notulenboeken van dispuutgezelschap en faculteitsvereniging Q.B.D.B.D., 1892-1904 (1907) en 1926-1939', in: *Qui Bene Distinguit, Bene Docet 1892-1997* (Amsterdam 1997).
52. Willem Frijhoff, 'What is an early modern university? The conflict between Leiden and Amsterdam in 1631', in: Helga Robinson-Hammerstein (ed.), *European Universities in the Age of Reformation and Counter Reformation* (Portland 1998) 149-168.
53. Peter Jan Knegtmans, *Een kwetsbaar centrum van de geest. De Universiteit van Amsterdam tussen 1935 en 1950* (Amsterdam, U.P., 1998).
54. Hans Knippenberg & Willem F. Heinemeijer, *Het begin van de ruimtelijke wetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam : de eerste leerstoel aardrijkskunde (1877-1907) en zijn bekleder, C.M. Kan* (Amsterdam, Universiteit van Amsterdam, 1997).
Uitg. t.g.v de feestelijke opening van het Cornelius Marius Kan-Instituut voor onderwijs in de Ruimtelijke Wetenschappen op 15 oktober 1997.
55. Ida Stamhuis, 'De doos van Pandora. Vierhonderd brieven van Hugo de Vries', *Gewina*, 19 (1996) 95-98.
56. *Hugo de Vries in Amerika, een keuze uit zijn reisverhalen*, serie Klassieke Reizen (Amsterdam, Atlas, 1998).
Hugo de Vries (1848-1935), bijgenaamd de Nederlandse Darwin; van 1896 tot 1918 directeur van de Hortus Botanicus van Amsterdam.
57. J.A. de Vries, 'Uit de notulen van de Amsterdamse juridische faculteit 1885-1948', in: B.C.M. Jacobs (ed.), *De rechtspraktijk in beeld. Van Justinianus tot de Duitse bezetting. Handelingen van het XIVde Belgisch-Nederlands rechtshistorisch Congres* (Tilburg, U.P., 1997) 129-141.

58. Jan W. de Vries (ed.), *"Eene bedenkelijke nieuwigheid". Twee eeuwen neerlandistiek* (Hilversum, Verloren, 1998).
59. Tineke Wierenga (regie) & Bob van Gijzel (productie), *De Vrouwenkliniek. Over verloskunde en gynaecologie 1898-1998*, video AVC/UvA (Amsterdam, Universiteitsmuseum, 1998).
De video belicht o.m. de bijdragen van de Amsterdamse professoren Treub en Klossterman.
60. E.J.A. Zevenhuizen, *De wereld van Hugo de Vries : de inventarissen van het archief van Hugo de Vries en van de andere archieven en collecties van de Bibliotheek Biologisch Centrum, Faculteit der Biologie, Universiteit van Amsterdam* (Amsterdam, UB UvA, 1996).
Zie nr 56.

ANTWERPEN

61. Piet Lenders, 'De voorgeschiedenis van de Antwerpse handelshogeschool', *Bijdragen tot de Geschiedenis*, 80.4 (1997) 363-384.

BREDA

62. Bram Stemerding, *Jonkers : 170 jaar Koninklijke Militaire Academie* (Amsterdam, Balans, 1998).

BRUSSEL - BRUXELLES

63. A. Despy & J.-P. Devroey (éds.), *ULB-USA. Passé présent et futur d'une fructueuse collaboration* (Bruxelles, ULB, 1996) avec des contributions de C. Brouwer, P. Daoud et D. Devriese.
64. A. Despy-Meyer, 'Eugène Goblet d'Alviella et l'Université Libre de Bruxelles', dans: A. Dierkens (ed.), *Eugène Goblet d'Alviella, Historien et franc-maçon* (Bruxelles 1995) 11-18.
65. A. Despy-Meyer, 'La peur du rouge à l'Université', dans: P. Delwit et J. Gotovitch (eds.), *La peur du rouge* (Bruxelles 1996) 119-125.
66. A. Despy-Meyer, 'Naissance et épanouissement d'une légende: l'image de Pierre-Théodore Verhaegen', dans: *Pierre-Théodore Verhaegen* (nr 79) 227-238.
67. A. Despy-Meyer, 'Soixante ans d'histoire d'une Université de la pensée libre. 1834-1934', dans: Rops-De Coster, *Une jeunesse à l'Université libre de Bruxelles* (Bruxelles 1996) 15-37.

68. A. Despy-Meyer, 'Un homme au service d'une cause: Pierre-Théodore Verhaegen et l'Université libre de Bruxelles', dans: *Pierre-Théodore Verhaegen* (nr 79) 75-92.
69. A. Despy-Meyer, 'Une université bulgare à Bruxelles de 1894 à 1914', dans: *Libre pensée et pensée libre. Combats et débats. Hommage à André Uytendaele* (Bruxelles 1996) 159-172.
70. A. Despy-Meyer & D. Devriese (eds.), *Ernest Solvay et son temps* (Bruxelles, Archives ULB, 1997).
E.S. (1838-1922), chimicus en socioloog, stichter van Institut de Sociologie Solvay aan de Univ. van Brussel.
71. A. Despy-Meyer, D. Devriese et I. Sirjacobs, 'Solvay et Héger: de la théorie à la pratique de la physiologie', dans: *Ernest Solvay et son temps* (nr 70) 195-208.
72. A. Despy-Meyer & V. Montens, 'Le mécénat des frères Ernest et Alfred Solvay' dans: *Ernest Solvay et son temps* (nr 70) 321-346.
73. D. Devriese, 'Du premier Conseil à l'Institut de physique Solvay', dans: P. Marage & G. Wallenborn (eds.), *Les Conseils Solvay et les débuts de la physique moderne* (Bruxelles 1995) 43-56.
74. D. Devriese, 'Ernest Solvay: de la réalité au mythe', (en collaboration avec F. Frédéric) dans: *Ernest Solvay et son temps* (nr 70) 321-346.
75. D. Devriese, 'Les archives de la recherche en milieu académique: réflexions sur les lieux de production et la philosophie de conservation', *Janus*, 1995.2 20-28.
76. D. Devriese, 'Methodological approach on collecting science archives: the "metaprotocol"', in: *Working with knowledge - Conference papers, Australian Science Archives Project* (Canberra-Melbourne 1998).
<http://www.asap.unimelb.edu.au/asa/stama/conf/WWKpage2.html>
77. D. Devriese (en collaboration avec G. Wallenborn), 'Ernest Solvay, un homme de système', dans: *Les Conseils Solvay* (nr 73) 1-17.
78. I. Sirjacobs, *L'économiste dans le temps. Cent ans de sciences économiques à l'Université libre de Bruxelles* (Bruxelles, Archives ULB, 1997).
79. *Pierre-Théodore Verhaegen. L'homme, sa vie, sa légende. Bicentenaire d'une naissance* (Bruxelles, ULB, 1996).
80. Els Witte e.a. (eds.), *Pierre-Théodore Verhaegen (1796-1862)* (Brussel, VUBPress, 1996).

DELFT

81. E.W.A. Henssen (ed.), *Het Corps als Koninkrijk. 150 jaar Delftsch Studenten Corps* (Hilversum, Verloren, 1998).

DIEPENBEEK

82. A. Grypdonck, *De groei naar een universiteit in Limburg: een kroniek* (Diepenbeek, VWOL, 1997).

DOUAI - DOWAAI

83. Hervé Leuwers, 'La Faculté de droit de Douai et la formation juridique et citoyenne. Des avocats et magistrats à la veille de la Révolution', in: *Enseignement et droit* (nr 5) 85-118.
84. Hans van de Venne, 'Nogmaals Vibrandus Dominicus Bornstra (ca. 1530-ca.1579), rector te Gouda en professor te Dowaai. Een latijns gedicht van zijn hand', *De Vrije Fries*, 77 (1997) 89-113.

FRANEKER

85. Kinji Akashi, *Cornelius van Bynkershoek: His Role in the History of International Law* (Den Haag, Kluwer, 1998).
C.B. (1673-1743), studeerde te Franeker
86. H.L. Houtzager, 'Hortus Botanicus van de Friese Academie te Franeker', *Geschiedenis der Geneeskunde*, 5.2 (1998) 82-88.
87. Ferenc Postma, '"Frustula Academica Franekerana". Eine erste Ergänzung zum Auditorium Academiae Franekerensis', *It Beaken*, 59 (1997) 158-173.

GENT

88. J.H. Drentje, 'Thorbecke en het Europese statensysteem van Alexander Heeren', *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 111.3 (1998) 377-410.
Over het hoogleraarschap in Gent, pag. 377-378; over de univ. van Göttingen, pag. 378-386.
89. J.H. Drentje, *Het vrijste volk ter wereld. Thorbecke, Nederland en Europa* (Zwolle 1998).
90. Carl de Keyzer, *Henry van de Velde. Universiteitsbibliotheek Gent / Ghent University Library 1797-1997* (Gent 1997).

91. Kees Middelhoff, '"Een stijf Hollandsch heertje" in Gent', *Neerlandia*, 102.4 (1998) 20-23.
Over J.R. Thorbecke's professoraat te Gent 1825-1830
92. R. Rubens, 'De academische loopbaan en het fysiologisch denken van Jozef Guislain', in: *Symposium Jozef Guislain* (nr 43) 1112-1118.
J.G., hoogleraar te Gent in fysiologie en psychiatrie 1835-1860.
93. A. De Schaepdrijver & P. Kluyskens, 'De geboorte van de faculteit geneeskunde te Gent in 1817', in: *Symposium Jozef Guislain* (nr 43) 1103-1111.
94. Erik L. Schepens, 'Gentile Comhaire, leverancier van 't Zal wel Gaan', *Ghendtsche Tydinghen*, 26.5 (1997) 263-265.
Gentse studentenvereniging, betreft 1911.

GRONINGEN

95. V. Arnoldus-Schröder (ed.), *The Collection Van Baaren. Volkenkundigmuseum 'Gerardus van der Leeuw'* (Groningen, Rijksuniversiteit, 1998).
96. Bert Bakker, *Het Lab* (Bedum Profiel 1998).
Over het Kernfysisch Versnellersinstituut in Groningen
97. Ijnte Botke, 'Je recueille toujours des pierres. Adriaan Gilles Camper in Italië 1787-1788', in: *Ziedaar Italië. Vijf eeuwen Friezen en Groningers in Italië*, red. IJ. Botke, G.C. Huisman, H. Maring, L.A. de Vries (Franeker, Van Wijnen, 1998) 67-105.
98. J. le Grand, *Anatomisch Museum Rijksuniversiteit Groningen* (Groningen 1998).
99. Jaqueline Kampman, *Door Studieband vereend. De geschiedenis van de G.V.S.V. Magna Pete* (Groningen, Profiel, 1998).
Herdenking van 100 jaar Groningse Damesstudenten Debating Club; heeft bestaan tot 1970.
100. Henri A. Krop, 'Groninger disputaties en dissertaties 1614-1800', *Geschiedenis van de wijsbegeerte in Nederland*, VIII (1997) 113-133.
101. Henri A. Krop, J.A. van Ruler, Arjo J. Vanderjagt (eds.), 'Zeer kundige professoren'. *Beoefening van de filosofie in Groningen van 1614 tot 1996* (Hilversum, Verloren, 1997)
102. Inge de Wilde, *Nieuwe deelgenoten in de wetenschap. Vrouwelijke studenten en docenten aan de Rijksuniversiteit Groningen 1871-1919* (Assen, Van Gorcum, 1998).

103. Koos Wingelaar, "'Tot ondersteuning van jonge lieden van goeden aanleg". Het eerste staatsbeurzenstelsel en zijn bursalen aan de rijkshogeschool te Groningen 1815-1843 (1847)', *Gronings Historisch Jaarboek* (1998) 82-98.
104. R.E. van der Woude & W. van der Schuit, *Oude tradities, nieuwe ambities. 200 jaar Academisch Ziekenhuis Groningen* (Hilversum, Verloren, 1998).
105. Zie ook nr 110.

HARDERWIJK

106. Aart de Groot, 'Sozianismus in Harderwijk? Der Prozeß gegen Petrus Ens (1741)', in: B. Mihály e.a. (eds.), *Kulturelle Bestrebungen in der frühen Neuzeit. Festschrift für Bálint Keserü* (Szeged 1997) 135-151.
107. Liek Mulder & Willem Frijhoff (eds.), *Een onderschatten universiteit: 350 jaar Gelderse Academie in Harderwijk*, Harderwijk Reeks 2 (Harderwijk 1998).
108. *Honderd jaar Gelre. Vereniging tot beoefening van Gelderse geschiedenis, oudheidkunde en recht 1897-1997. Jubileumbundel*, o.red.v. F.W.J. Scholten, W.Th.M. Frijhoff, P.R.A. van Iddekinge & F. Keverling Buisman, Werken Gelre 50 (Hilversum, Verloren, 1997).
Met biografieën van Gelderse wetenschappers

LEIDEN

109. *De briefwisseling van de student Alexander Ver Huell 1840-1849*, bezorgd en ingeleid door Jan A.A. Bervoets, m.m.v. René R.A. van Gruting (Westervoort 1997).
Alexander Ver Huell (1822-1897) studeerde rechten te Leiden 1840-1849; illustrator van Klikspaans studentenschetsen.
110. Magda Bolt (ed.), *Reize naar Holland: van Groningen naar Leiden in 1807-1997* (Zutphen, Hameland Press, 1998).
Betreft Albert Nic Bolt 1796-1850 en Jan Kildert van Julsingha 1762-1857.
111. Gerard van der Harst & Leo Lucassen, *Nieuw in Leiden. Plaats en betekenis van vreemdelingen in een Hollandse stad (1918-1955)* (Leiden 1998).
o.m. over geleerden en studenten.
112. Gerard Hirschfeld, 'Die Universität Leiden unter den Nazionalsozialismus', *Geschichte und Gesellschaft*, 23 (1997) 560-591.

Over de jaren 1940-1945.

113. P.C. Hoftijzer, *Pieter van der Aa (1659-1733), Leids uitgever en boekverkoper* (Hilversum, Verloren, 1998).
Academiedrukker.
114. Johan Koppenol, *Leids heelal. Het loterijspel (1596) van Jan van Hout* (Hilversum, Verloren, 1998).
Met veel gegevens over de Universiteit.
115. Willem Otterspeer, 'Huizinga before the abyss. The von Leers incident at the University of Leiden, April 1933', *Journal of Medieval and Early Modern Studies*, 27 (1997) 385-444.
116. O. Schreuder, 'Wijsbegeerte aan de Katholieke Universiteit Nijmegen, 1923-1995', *Jaarboek van het Katholiek Documentatie Centrum*, 26 (1996) 107-124.
117. Christoph Schweikardt, 'Die Vorstellungen und Initiativen von Professor Jacob Mulder (1901-1965) zur Spezialisierung in der inneren Medizin an der Universität Leiden', *Gewina. Tijdschrift voor de Geschiedenis van de Geneeskunde, Natuurwetenschappen, Wiskunde en Techniek*, 21 (1998) 81-94.
118. Matthys Siegenbeek, *Redevoering over het openbaar onderwijs in de Nederduitse welsprekendheid. Rede uitgesproken op 23 september 1797 bij de aanvaarding van het ambt van buitengewoon hoogleraar in de Nederduitse welsprekendheid*, editie Korrie Korevaart (Hilversum, Verloren, 1998).
119. Bert Theunissen, 'Biologie en *Bildung*: Jan van der Hoeven (1802-1868)', *Gewina*, 21.3 (1998) 108-126.
Over hoogleraar Jan van der Hoeven (1802-1868)
120. zie ook nrs 31, 52

LEUVEN - LOUVAIN-LA-NEUVE

121. Roger Aubert, *Les deux premiers grands conflits du cardinal Mercier avec les autorités allemandes d'occupation*, Université de Louvain. Recueil de travaux d'histoire et de philologie. 7e série, fascicule 6 (Louvain-la-Neuve - Leuven 1998).
122. Roger Aubert, 'Janson (Jacques)', in: *Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques*, 26 (1996) 954-955.
J. Jansonius (1547-1625), prof. theologie te Leuven
123. Roger Aubert, 'Janssen (Arthur)', in: *Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques*, 26 (1996) 955-956.

- A. Janssen (1886-1979), prof. theologie te Leuven
124. Roger Aubert, 'Janssens (Frans Alfons)', in: *Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques*, 26 (1996) 964-965.
F.A. Janssens (1863-1924), prof. scheikunde te Leuven
 125. Bruno Boute, 'Regnum, Sacerdotium en Studium in de vroegmoderne periode; het voorbeeld van de Leuvense benoemingsprivileges 1484-1573', *Trajecta*, 7.2 (1998) 154-179.
 126. Steven vanden Broecke, 'Humanism, Philosophy and the Teaching of Euclid at a Northern University. The *Oration on the Various Uses and Dignities of the Mathematical Disciplines*, 1544, of Justus Velsius', *Lias*, 25.1 (1998) 43-68.
J.V. doceerde wiskunde te Leuven tussen 1541 en 1544.
 127. Lucien Ceysens, 'Hennebel et son journal romain', *Bulletin de l'Institut Historique Belge de Rome*, 66 (1996) 141-169.
J.L. Hennebel (1652-1720), prof. theologie te Leuven
 128. Lucien Ceysens, 'Jansénius (Corneille)', in: *Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques*, 26 (1996) 947-953.
C. Jansenius (Yprensensis) (1585-1638), prof. theologie te Leuven
 129. Lucien Ceysens, 'Nivelles contre Louvain? Étrange épisode de l'histoire du baïanisme', *Augustiniana*, 47 (1997) 377-398.
 130. Christian Coppens, *Reading in Exile: The Libraries of John Ramridge (d. 1568), Thomas Harding (d. 1572) and Henry Joliffe (d. 1573), Recusants in Louvain*, Libri Pertinentes 2 (Cambridge 1993).
 131. Jean-Pierre Delville, 'Jansenius de Gand (1510-1576) et l'exégèse des paraboles', *Revue d'histoire ecclésiastique*, 92 (1997) 38-69.
C. Jansenius (1510-1576), prof. theologie te Leuven.
 132. Marcel Gielis, 'Augustijnergeloof en predikherengeloof. Het conflict tussen de reformatische verkondiging van de Antwerpse augustijnen en de scholastieke leer van de Leuvense theologen (ca. 1520)', *Luther-Bulletin*, 6 (1997) 46-57.
 133. Marcel Gielis, 'Latomus, Jacobus', in: *Nationaal Biografisch Woordenboek*, 15 (1996) 425-435.
J.L. (1475-1544), prof. theologie te Leuven
 134. Jan Hallebeek, 'Recursus ad principem. Zeger Bernard van Espen on the Rôle of Secular Courts in preventing the Abuse of Ecclesiastical Jurisdiction', in: Jan Hallebeek & Bert Wirix (eds.), *Met het oog op morgen. Ecclesiologische beschouwingen aangeboden aan Jan Visser* (Zoetermeer, Boekencentrum, 1996) 64-71.
Z.B. van Espen (1646-1728), prof. kerk. recht te Leuven (1675-1728).

135. Christian Hecht, *Katholische Bildertheologie im Zeitalter der Gegenreformation und Barock. Studie zu Traktaten von Johannes Molanus, Gabriele Paleotti und anderen Autoren* (Berlijn, Mann, 1997).
J. Molanus (1533-1585), prof. theologie te Leuven
136. Maarten J.F.M. Hoenen, 'Trinität und Sein. Der Traktat *De signis notionalibus trinitatis et unitatis supernae* und seine Bedeutung für das trinitarische Weltbild des Heymericus de Campo, *Freiburger Zeitschrift für Philosophie und Theologie*, 45 (1998) 206-263.
H. de Campo (1395-1460), prof. te Leuven
137. 'Jacobus Latomus, His Three Books of Confutations Against William Tyndale', translated by J.A. Willis, *Reformation*, 1 (1996) 345-400.
J. Latomus (1475-1544), prof. theologie te Leuven
138. Jeanine De Landtsheer, 'The Correspondence of Thomas Stapleton and Johannes Moretus. A Critical and Annotated Edition', *Humanistica Lovaniensia*, 45 (1996) 430-503.
T.S. (1535-1598), Engels theoloog, prof. te Leuven
139. 'Leuven VII [Cultuur & Onderwijs]', in: Paul Beusen, Hans Rombaut, Michel Pauly, *Bibliographie d'histoire des villes de Belgique et du Grand-Duché de Luxembourg - Bibliografie van de geschiedenis van de steden van België en van het Groothertogdom Luxemburg* (Brussel, Gemeentekrediet, 1998) 511-516
140. J. De Maeyer & Leen Van Molle (eds.), *Joris Helleputte, Architect en Politicus (1852-1925)*, Kadoc-Artes I (Leuven 1998).
Hoogleraar te L. aan de ingenieursschool 1873-1911.
141. J. De Maeyer, 'Joris Helleputte (1852-1925): architect en politicus', *Onze Alma Mater*, 52.2 (1998) 123-134.
142. Edward de Maesschalck & Ron van Riet, *De wolf van Sint-Pieter* (Davidsfonds Leuven 1998).
Stripboek over een Leuvens student anno 1448, in het kader van de Dirk Bouts herdenking.
143. David Mellaerts, *Een wandeling door het Leuven van de XVe eeuw* (Leuven 1998).
Beschrijving van veel oude academische gebouwen, in het kader van de Dirk Bouts herdenking.
144. Elly Marcus-Leus, *Johannes Wiggers Diestensis (1571-1639)*, Dietsche Cronycke, 11 (Diest 1995).
Johannes Wiggers (1571-1639), prof. theologie te Leuven.
145. Johannes Molanus, *Traité des saintes images* (Louvain 1570, Ingolstadt, 1594). Introduction, traduction, notes et index par / Texte latin,

documentation iconographique établie par François Boespflug, Olivier Christin, Benoît Tassel, Patrimoines. Christianisme, 2 dln. (Paris, Éditions du Cerf, 1996).

J.M. (1533-1585), prof. theologie te Leuven

146. Sébastien Morance, 'La Royale Union Athoise des Etudiants de Louvain: aperçu historique', *Annales du Cercle Royal d'Histoire et Archéologie d'Ath et de la Région et Musées Athois*, 56 (1998) 247-302.
147. Klaus Reinhardt, 'Werke des Heymericus de Campo (†1460) im Codex Cusanus 24', *Traditio*, 50 (1995) 295-310.
Heimeric de Campo (1395-1460), prof. te Leuven
148. Hilde de Ridder-Symoens, Louvain (Université de), in: *Dictionnaire encyclopédique du Moyen Age*, sous la direction d'André Vauchez, vol. 1 (Paris 1997) 917.
149. Emmanuel Poulle, 'Les tables astronomiques de Louvain de 1528 par Henri Baers ou Vekenstyl, introduction, traduction et commentaire', in: Id., *Astronomie planétaire au Moyen Age latin*, Variorum Collected Studies Series CS534 (Brookfield 1996).
Herdruk van de uitgave van 1976.
150. Jan Roegiers, 'Jansénius (Corneille)', in: *Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques*, 26 (1996) 942-947.
C. Jansenius (Gandavensis) (1510-1576), prof. theologie te Leuven
151. Jan Roegiers, 'Jansenisme en katholieke hervorming in de Nederlanden', in: Eddy Put, Marie Juliette Marinus, Hans Storme (eds.), *Geloven in het verleden. Studies over het godsdienstig leven in de vroegmoderne tijd, aangeboden aan Michel Cloet*, Symbolae Facultatis Litterarum Lovaniensis. Series A, 22 (Leuven, U.P.Leuven, 1996) 43-64.
o.m. over de Leuvense universiteit.
152. Jan Roegiers & Peter Vandermeersch, 'Les archiducs et l'université de Louvain', in: *Albert & Isabella 1598-1621. Essays* edited by Werner Thomas and Luc Duerloo Turnhout, Brepols, 1998) 285-290.
153. C. Senofonte, 'Baio - Giansenio - Arnauld', *Augustinianum*, 36 (1996) 255-270.
M. Baius (1513-1589) en C. Jansenius (Yprensensis) (1585-1638), prof. theologie te Leuven.
154. Raymond van Uytven, 'Leven en werken aan de Leuvense Alma Mater', in: id., *Het dagelijks leven in een middeleeuwse stad. Leuven anno 1448* (Leuven, Davidsfonds, 1998) 77-92.
155. Otto Vervaart, 'Van stof tot gewaad. Adviezen over kleding van Adriaan Boeyens en Nicolaas Everaerts', *Madoc*, 12.4 (1998) 257-262.

Leuvense juridische adviezen over kloosterkleding, 16de eeuw.

156. R.J. Wilkinson, 'Reconstructing Tyndale in Latomus. William Tyndale's Last, Lost Book', *Reformation*, 1 (1996) 252-285.
J.Latomus, prof. theologie te Leuven 1519-1544.

LUIK - LIÈGE

157. Pierre Fontaine, *Avant, pendant et après leur professorat au grand séminaire de Liège (19e siècle). Dictionnaire bio-bibliographique*, Institut historique belge de Rome. Bibliothèque, 42 (Brussel-Rome 1997).

NIJMEGEN

158. J.F.C.M. Aarts, 'De moeizame aanloop tot een Studium Generale aan de Katholieke Universiteit Nijmegen', in: *Van toegevoegde waarde. Studium generale 1966-1996* (Nijmegen, Uitgeverij KUN, 1996).
159. Jan Brabers, *Proeven van eigen cultuur. Vijfenzeventig jaar Katholieke Universiteit Nijmegen 1923-1998*. Deel I: 1923-1960 (Nijmegen, Valkhof Pers, 1998).
160. Jan Brabers, 'Van gemengd servet tot rooms tafellaken. Nijmegen en de komst van de katholieke universiteit 1918-1923', *Numaga*, 44 (1997) 96-125.
161. Niels Coppes (ed.), *75 jaar gewapende identiteit 1923-1998. Wapen en beeldmerk van de Katholieke Universiteit Nijmegen* (Nijmegen, Uitgeverij KUN, 1998).
162. Hennie Corman, *Nijmeegse Gezichten: Vijfenzeventig jaar Katholieke Universiteit* (Nijmegen, Uitgeverij KUN, 1998).
Geschreven portretten van 25 emeriti.
163. Marjet Derks & Saskia Verheesen-Stegeman, *Wetenschap als roeping. Christine Mohrmann (1903-1988), classica* (Nijmegen, Uitgeverij KUN, 1998).
164. A.J.M. Dobbelaer (ed.), *Hora est. Bibliografie der proefschriften Katholieke Universiteit Nijmegen 1923-1998* (Nijmegen, UB, 1998).
165. Jos Joosten, *Lijnen en breuken. Een kleine historische beschouwing over het Nijmeegse Instituut Nederlands* (Nijmegen, Uitgeverij KUN, 1998).
166. Peer Meurkens, *Vragen omtrent de mensheid. Culturele antropologie in Nijmegen 1948-1998* (Aalten, Uitgeverij Fagus, 1998).
167. Paul L. Nève, *L.J. van Apeldoorn (1886-1979). Bio-bibliografie*, Rechtshistorische reeks Gerard Noodt Instituut, 38 (Nijmegen 1997).

168. Paul P.J.L. van Peteghem, 'Gerard Noodt (1647-1725) en keizer Pius/Divus Pius (138-161). Derde eeuwfeest van een onbekend gebleven bijdrage tot het "*multa de jure sanxit*", in: Dirk Heirbaut & Daniël Lambrecht (eds.), *Van oud en nieuw recht. Handelingen van het XVde Belgisch-Nederlands rechtshistorisch Congres*, Gandiaus. Ontmoetingen met Recht I (Antwerpen, Kluwer België, 1998) 33-52.
G.N., hoogleraar te Nijmegen, Franeker en Leiden.
169. O. Schreuder, *Proeven van eigen cultuur. Vijfenzeventig jaar Katholieke Universiteit Nijmegen 1923-1998*. Deel II: 1960-1998 (Nijmegen, Valkhof Pers, 1998).
170. J.P. de Valk, *Roomser dan de paus? Studies over de betrekkingen tussen de Heilige Stoel en het Nederlands katholicisme, 1815-1940* (Nijmegen, Valkhof Pers, 1998).
171. Lodewijk Winkler, 'De theologische faculteit van de Katholieke Universiteit Nijmegen. Een beknopte geschiedenis (1923-1992)', *Jaarboek van het Katholiek Documentatie Centrum*, 27 (1997), 94-139.
172. Rob Wolf, *De Trek naar het Zuiden - Gebouwen van de Katholieke Universiteit Nijmegen 1923-1928* (Nijmegen, Uitgeverij KUN, 1998).

ROTTERDAM

173. Kim Prudon, *Van WUB tot MUB. Geschiedenis van de Universiteitsraad Erasmus Universiteit Rotterdam* (E.U. Rotterdam 1998).

UTRECHT

174. Renger de Bruin, 'Een revolutionaire voorhoede. Utrechtse studenten in de Patriottentijd (1780-1787)', in: *Studenten en Nationaal Gevoel* (nr 21)
175. M. Hewett & J. Hallebeek, 'The prelate, the praetor and the professor. Antonius Mattheus II and the crimen laesae majestatis, Utrecht 1639-1640', *Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis*, 65.1-2 (1998) 115-160.
176. Niek Pas, 'Van civitas tot syndicaat. De opkomst van het studentensyndicalisme in Utrecht gezien vanuit het nationaal perspectief 1946-1963', *Utrechtse Historische Cahiers*, 18.1 (1997) 41-58.
Over de oprichting van ASVA, SVB en studentenleider Ton Regtien (1938-1989).
177. Frank Santegoets, '*Toga cedant armis*: een generatie getekend door de Belgische opstand. De Utrechts studie-vrijwilligers in 1830-'31', in: *Studenten en Nationaal Gevoel* (nr 21).

178. Ida Stamhuis & Marianne Offereins, 'De dames op de eerste rij', in: Balen & Fischer, *De universiteit* (nr 18)
Over Lili Bleeker en Truus Eymers, promotae van L.S. Ornstein, 1896-1940, natuurkundige te Utrecht.
179. Christoph Strupp, 'Die Institutionalisierung der Geschichtswissenschaft in den Niederlanden. Otto Opperman und das Institut für mittelalterliche Geschichte in Utrecht', *Rheinische Vierteljahrsblätter*, 62 (1998) 320-352.
180. Dolly Verhoeven, '"Een intense tijd". Utrechts studentenverzet 1940-1945', in: *Studenten en Nationaal Gevoel* (nr 21)
181. Zie ook nr 31.

INTERNATIONAAL

182. Kees Bezemer, 'The Law School of Orleans as school of public administration', *Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis*, 66.3-4 (1998) 247-277.
183. Pieter Boekholt, 'Oostfrieze studenten in Noord-Nederland (1750-1850)', in: Theo Meyer & Willem Koppers (eds.), *Als Friesen Preussen waren. Ostfriesland im 18. Jahrhundert* (Aurich 1997) 90-103.
184. Marco Bortolotti & Carlo Fiorini (eds.), *Libri in Collegio. Jan Jacobs e il Collegio dei Fiamminghi in Bologna tra passato e presente* (Bologna, Univ. di Bologna, 1995).
185. IJnte Botke, G.C. Huisman, H. Maring, L.A. de Vries (eds.), *Ziedaar Italië. Vijf eeuwen Friezen en Groningers in Italië* (Franeker, Van Wijnen, 1998).
o.m. opstellen over Friese humanisten, Van Aytta, F. Hemsterhuis, A.G. Camper, J. Huizinga.
186. IJnte Botke e.a. (eds.), *Frisia & Italia. Uit de rijke verzamelingen en archieven in Noord-Nederland. Friezen en Groningers in Italië 1600-1950* (Leeuwarden, G & M, 1998).
187. IJnte Botke, 'Je recueille toujours des pierres. Adriaan Gilles Camper in Italië 1787-1788', in: Botke, *Ziedaar Italië*. (nr 185) 67-105.
188. Lucien Ceysens, 'Le P. Paulin LEMAIRE (1896-1963), Frère Mineur belge, éminent érudit biblique', *Bulletin trimestriel de l'Institut Archéologique du Luxembourg - Arlon*, 72.3-4 (1996) 39-48.
Hoogleraar aan het Institutum Biblicum van de Franciscanen te Jerusalem 1927-1937 en 1948-1963.

189. Willem Frijhoff & André Reboullet (eds.), *Histoire de la diffusion et de l'enseignement du français dans le monde*. Themanummer van : *Le français dans le monde: recherches et applications* (Paris, Hachette/Edicef, 1998).
190. Luce Madeline, 'Les Huguenots à Orléans vers 1570', *Bulletin de la Société Archéologique et Historique de l'Orléanais*, n.s., T. XIV, n° 117 (1997) 3-20.
o.m. over de Germaanse natie.
191. Joost G.B. Pikkemaat, 'De inaugurale rede van Viglius van Ayatta aan de Universiteit van Ingolstadt', in: *Van oud en nieuw recht* (nr 168), 53-66.
192. Raphaël Rijntjes, 'De Friezenkerk onder de hamer. Nederlands bouwhistorisch onderzoek te Rome', *Madoc*, 12.2 (1998) 77-87.
193. Cornelia M. Ridderikhoff, 'Deutsche und niederländische Studenten an der Universität Orléans, 1378-1382', *Lias*, 25.1 (1998) 3-30.
194. J. Stinissen, 'Na een afwezigheidsattest voor de universiteit te Leuven een doctoraat zonder licentie te Rome', *Limburg-Het Oude Land van Loon*, 77 (1998) 283-286.
cf.: 'Een afwezigheidsattest voor de universiteit Leuven in 1704', *Limburg*, 74.3 (1995) 133-136.
Betreft de student Casper Paul van de Cruys (1679-1729) uit Peer die *doctor bullatus* werd te Rome in 1709.
195. K. van Strien, *Touring the Low Countries. Accounts of British Travellers 1660-1720* (Amsterdam, U.P., 1998).
Ondermeer gegevens over Nederlandse universiteitssteden.
196. Zie ook nrs 63, 69, 88, 111, 130.

Ledenlijsten: wijzigingen en aanvullingen
Listes des membres: corrections et additions

Lijst leden Werkgroep Universiteitsgeschiedenis

Nieuwe leden

Broekhuis, W.

Dienstadres: Post en Archiefzaken EUR, Postbus 1738, NL-3000 DR Rotterdam

Chaudron, drs. P.P.

Huisadres: Francois Houttijnhof 3, NL-2312 KP NL-Leiden, +31(0)71.512.33.38

Klijn, dr. A.

Huisadres: Hondiusdomein 8, NL-6229 GH Maastricht, +31(0)43.361.76.17

Dienstadres: Vakgroep geschiedenis van de faculteit der cultuurwetenschappen Universiteit van Maastricht, Postbus 616, NL-6200 MD Maastricht, +31(0)43.388.32.32

Nugteren, drs. B.

Huisadres: Frederik Hendrikstraat 45, NL-3583 VG Utrecht, +31(0)30.251.65.43, e-mail nugteren@bur.ruu.nl

Schrijvers, prof.dr. P.H.

Huisadres: Jan van Goyenkade 35, NL-2311 BC Leiden

Sierksma, dr. G.

Dienstadres: Vakgroep Econometrie RUG, postbus 800, NL-9700 AV Groningen, +31 (0)50-3633805, e-mail g.sierksma@eco.rug.nl

Universiteitsmuseum De Agnietenkapel

Oudezijds Voorburgwal 231, NL-1012 EZ Amsterdam, +32(0)20.525.33.39

Adreswijzigingen

Commissie Geschiedschrijving UvA

Knegtmans, dr. P.J., Herengracht 514, NL-1017 CC Amsterdam, +31(0)20.525.33.42

Fraters, J.A.M.

Hoogheem 264, NL-5283 BD Boxtel, +31(0)411.67.75.99

Theunissen, dr.B.

Bolksbeekstraat 19, NL-3251 CM Utrecht, +31(0)30.299.10.36

Winkels, L.G.M

Ubbergseweg 38, NL-6522 KJ Nijmegen

Adresverbetering

Lieburg, prof.dr. F.A. van

Stratosfeerstraat 44, NL-3328 GR Dordrecht, +31(0)78.654.06.42, e-mail
fav1@wxs.nl

Beëindiging lidmaatschap door opzegging

Bergh, prof.dr. G.C.J.J van den (per 1.1.'99)

Hogerzeil, H.H.W. (per 1.1.'98)

Kingma, drs. J. (per 1.1.'99)

Rabbie, mr. dr. E. (per 1.1.'99)

Venne, dr. H. van der (per 1.1.'99)

Lijst leden Studium generale

Adreswijzigingen

Trio, Paul

Reigershof 6, B-8580 Avelgem

Nieuwe leden

Dhondt, Pieter

Huisadres: Molenweg 46, B-3520 Zonhoven

Sacré, Dirk

Huisadres: Kerselarenweg 21, B-3020 Herent

EUR	Erasmus Universiteit Rotterdam
KUB-Tilburg	Katholieke Universiteit Brabant (Tilburg)
KUN	Katholieke Universiteit Nijmegen
LUW	Landbouw Universiteit Wageningen
RL	Universiteit Limburg (Maastricht)
RUG-Groningen	Rijksuniversiteit Groningen
RUL	Rijksuniversiteit Leiden
TUD	Technische Universiteit Delft
TUE	Technische Universiteit Eindhoven
TUT	Technische Universiteit Twente (Enschede)
UU	Universiteit Utrecht
UvA	Universiteit van Amsterdam
VU	Vrije Universiteit (Amsterdam)
FPMs	Faculté Polytechnique de Mons
FuCam	Facultés Universitaires Catholiques de Mons
FUNDP	Facultés Universitaires Notre-Dame de la Paix (Namur)
FUSAGx	Faculté Universitaire des Sciences Agronomiques de Gembloux
FUSL	Facultés Universitaires Saint-Louis (Bruxelles)
FUTPB	Faculté Universitaire de Théologie Protestante de Bruxelles
UCL	Université Catholique de Louvain
ULB	Université Libre de Bruxelles
ULg	Université de Liège
UMH	Université de Mons-Hainaut
KUB-Brussel	Katholieke Universiteit Brussel
KULAK	Katholieke Universiteit Leuven Afdeling Kortrijk
K.U.Leuven	Katholieke Universiteit Leuven
LUC	Limburgs Universitair Centrum (Diepenbeek)
RUCA	Universitair Centrum Antwerpen
RUG-Gent	Universiteit Gent
UFSIA	Universitaire Faculteiten Sint-Ignatius Antwerpen
UIA	Universitaire Instelling Antwerpen
VUB	Vrije Universiteit Brussel

Agenda

19/3/1999	Bijeenkomst van de BNVGGOO, Brussel
8/5/1999	Neuvième réunion de Studium generale, Louvain-la-Neuve
28-30/10/1999	Congreso internacional sobre la universidad Iberoamericana, Valencia
24-28/5/2000	Colloquium Self-Presentation and Social Identification, Leuven

Inhoud / Table des matières

Woord vooraf / Avant-propos

Mededelingen / Communications

Bijdragen / Contributions

Onderzoeksprojecten / Projets de recherche

Nieuwe publicaties / Publications récentes

Lezingen en congressen / Conférences et congrès

Bibliografisch overzicht universiteitsgeschiedenis der Nederlanden
Bibliographie de l'histoire des universités aux Pays-Bas et en Belgique

Ledenlijsten: wijzigingen en aanvullingen /
Listes des membres: corrections et additions

Agenda